

Regeringens proposition

1988/89:134

om ändring i körkortslagen (1977:477),
m. m.

Prop.
1988/89:134

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 16 mars 1989.

På regeringens vägnar

Sten Andersson

Georg Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i körkortslagen (1977:477), lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar, lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl. samt sekretesslagen (1980:100). Förslagen syftar i första hand till att möjliggöra snabbare körkortsingripanden i vissa fall och till att motverka de höga olyckstalen för oerfarna förare.

Vad gäller snabbare körkortsingripanden innefattar förslagen i huvudsak en möjlighet till omedelbart omhändertagande av körkort vid vissa trafikförseelser om det på sannolika skäl kan antas att körkortet kommer att återkallas. För de nyblivna körkortshavarna införs en tvåårig provotid. Om körkortet återkallas under denna tid kommer det inte — som nu sker vid kortare spärrtider — att lämnas ut igen utan nytt förarprov.

Vidare föreslås vissa följdändringar i körkortslagen med anledning av en redan beslutad proposition om bl. a. införande av alkoholutandningsprov som rättsligt bevismedel i mål om trafiknykterhetsbrott.

I propositionen behandlas också vissa frågor av körkortsmedicinsk karaktär. Det gäller lämplighetsprövningen i samband med nytt körkortstillstånd efter återkallelse på grund av trafiknykterhetsbrott, körkortsmyndigheternas tillgång till journalhandlingar m. m. samt läkares skyldighet att lämna uppgift om medicinskt olämpliga körkortshavare.

Lagändringarna föreslås i huvudsak träda i kraft den 1 juli 1989.

Lag om ändring i körkortslagen (1977:477)

Härigenom föreskrivs i fråga om körkortslagen (1977:477)¹

dels att 7, 12, 15, 22 och 23 §§ samt rubriken närmast före 7 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 6 a och 17 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 a §

Den som har ett gällande körkortstillstånd och har avlagt godkänt förarprov men vars körkort ännu inte lämnats ut får, utan hinder av kravet på körkort i 2 § första stycket, 4 § första stycket och 5 §, föra körkortspliktigt fordon som om körkortet hade lämnats ut.

Körkortstillstånd

Körkortstillstånd m. m.

7 §

Körkortstillstånd får meddelas endast den som med hänsyn till sina personliga och medicinska förhållanden kan anses lämplig som förare av körkortspliktigt fordon.

Vid prövningen av de personliga förhållandena skall särskilt beaktas om sökanden är känd för nyktert levnadssätt och om det kan antagas, att han såsom förare av körkortspliktigt fordon kommer att respektera trafikreglerna och visa hänsyn, omdöme och ansvar i trafiken.

Vid prövningen av de medicinska förhållandena skall beaktas att sökanden har tillfredsställande trafiksyn med eller utan glasögon eller linser och tillräcklig hörsel förmåga med eller utan hörapparat för att föra fordon av det slag ansökan avser och att sökanden även i övrigt uppfyller de medicinska krav som bör ställas upp med hänsyn till trafiksäkerheten.

Den som söker eller innehar körkortstillstånd eller körkort är skyldig att underkasta sig läkarundersökning, blodprovstagning eller annan liknande undersökning, som behövs för den prövning som avses i andra och tredje styckena eller eljest i denna lag. Om begränsningar i skyldigheten, inbegripet den närmare inriktningen av sådana undersökningar, föreskriver regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

¹ Lagen omtryckt 1980:977.

12 §²

Sökanden skall vid tidpunkten för utlämnandet av körkort ha uppnått en ålder av

- 16 år för behörigheten A,
- 18 år för behörigheten B,
- 19 år för behörigheten C,
- 20 år för behörigheten D,
- 19 år för behörigheten E,
- 19 år för taxibehörighet.

Körkort med behörigheten C, D eller E eller med taxibehörighet lämnas ut endast om sökanden har körkort med behörigheten B, såvida sökanden inte inom de tre senaste åren har haft körkort med den behörighet som söks.

Förarprov för behörigheten C, D eller E eller för taxibehörighet får avläggas endast om sökanden har körkort med behörigheten B, såvida sökanden inte inom de tre senaste åren har haft körkort med den behörighet som provet avser.

15 §³

Ett körkort gäller inte

1. innan det har lämnats ut,
2. medan det är återkallat,
3. medan det är omhändertaget,
4. om det har ersatts med ett annat körkort.

Ett körkort blir också ogiltigt, om det inte efter anmaning förnyas sedan tio år förflutit från körkortets utfärdande.

Den vars körkort är omhändertaget får föra fordon av det slag som körkortet berättigar honom till, om han har fått medgivande enligt 23 § andra stycket.

17 a §

Om en läkare vid undersökning av en körkortshavare finner att körkortshavaren av medicinska skäl är uppenbart olämplig att inneha körkort, skall läkaren anmäla det till den länsstyrelse som har meddelat körkortstillståndet. Innan någon anmälan görs skall läkaren underätta körkortshavaren. Anmälan behövs dock inte göras om det finns anledning anta att körkortshavaren kommer att följa läkarens anvisning att avstå från att föra körkortspliktigt fordon.

² Senaste lydelse 1985:431.

³ Senaste lydelse 1985:431

22 §⁴

I stället för att körkortet eller körkortstillståndet återkallas, skall körkortshavaren meddelas varning i sådana fall som avses i 16 § 2–6, om varningen av särskilda skäl kan anses vara en tillräcklig åtgärd. Har körkortshavaren avsevärt överskridit högsta tillåtna hastighet, får varning i stället för återkallelse meddelas endast om det föreligger synnerliga skäl.

Om körkortshavaren har brutit mot 4 § 2 mom. lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott eller 6 kap. 2 § tredje stycket järnvägstrafiklagen (1985:192) men inte före färdens slut hade förtärt starka drycker i sådan mängd att alkoholkoncentrationen i hans blod under eller efter färden uppgick till 0,8 promille, får varning meddelas honom i stället för återkallelse om omständigheterna är mildrande.

Om körkortshavaren har brutit mot 4 § 2 mom. lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott eller 6 kap. 2 § tredje stycket järnvägstrafiklagen (1985:192) men inte före färdens slut hade förtärt starka drycker i sådan mängd att alkoholkoncentrationen under eller efter färden uppgick till 0,8 promille i hans blod eller 0,4 milligram per liter i hans utandningsluft, får varning meddelas honom i stället för återkallelse om omständigheterna är mildrande.

23 §⁵

Om körkortshavaren vid förande av ett motordrivet fordon eller en spårvagn har gjort sig skyldig till grov vårdslöshet eller visat uppenbar ligkiltighet för andra människors liv eller egendom eller företett tydliga tecken på påverkan av starka drycker eller annat ämne, eller om han till följd av sjukdom, skada eller dylikt saknar förutsättningar att föra körkortspliktigt fordon på ett trafiksäkert sätt skall körkortet omhändertas.

Misstänks att körkortshavaren vid förande av ett motordrivet fordon eller en spårvagn har brutit mot 4 § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott, och hade han före färdens slut förtärt starka drycker i sådan mängd att alkoholkoncentrationen i hans blod kan antas ha uppgått till minst 0,5 promille under eller efter färden, skall körkortet omhändertas. Är det fråga om ett brott mot 4 § 2 mom. nämnda lag, men kan alkoholkoncentrationen inte antas ha uppgått till 0,8 promil-

Ett körkort skall omhändertas

1. om körkortshavaren vid förande av ett motordrivet fordon eller en spårvagn har företett tydliga tecken på påverkan av starka drycker eller annat ämne,

2. om det på sannolika skäl kan antas att körkortet kommer att återkallas enligt 16 § 1 eller 4,

3. om till följd av sjukdom, skada eller dylikt körkortshavaren saknar förutsättningar att föra körkortspliktigt fordon på ett trafiksäkert sätt, eller

4. om körkortet är återkallat.

Att ett körkort inte gäller när det är omhändertaget framgår av 15 §. Om ett körkort skall omhändertas på grund av brott som avses i 16 § 4, får dock körkortshavaren medges att trots omhändertagandet föra fordon av det slag som körkortet berättigar honom till. Ett sådant medgivande skall avse en tid av tre dagar och får lämnas om det kan ske utan fara för trafiksäkerheten.

Misstänks att körkortshavaren

⁴ Senaste lydelse 1986:373.

⁵ Senaste lydelse 1986:373.

le, skall körkortet inte omhändertas om omständigheterna vid brottet kan anses mildrande.

Misstänks att körkortshavaren vid förande av ett maskindrivet spårfordon på järnväg eller tunnelbana har brutit mot 6 kap. 2 § järnvägstrafiklagen (1985:192), gäller bestämmelserna i *andra stycket* i tillämpliga delar.

vid förande av ett maskindrivet spårfordon på järnväg eller tunnelbana har brutit mot 6 kap. 2 § järnvägstrafiklagen (1985:192), gäller bestämmelserna i *första stycket 2* i tillämpliga delar.

Denna lag träder i kraft, i fråga om 6 a och 12 §§ den 1 januari 1990, och i övrigt den 1 juli 1989.

Lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Länsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. när åtgärd som avser endast måls beredande vidtages,

2. vid sådant förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av annan länsrätt samt vid sådant förhör i ärende enligt utlänningslagen (1980:376) som begärts med stöd av 57 § samma lag,

3. vid beslut som avser endast rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende,

4. vid beslut om återkallelse tills vidare av ett körkort, körkortstillstånd eller traktorkort eller om vägran tills vidare att godkänna ett utländskt körkort, när det är uppenbart att ett sådant beslut bör meddelas,

5. vid beslut enligt luftfartslagen (1957:297) om försättande ur kraft av ett certifikat, elevtillstånd eller behörighetsbevis, när det är uppenbart att ett sådant beslut bör meddelas,

6. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsutten rätt, är länsrätt domför med en lagfaren domare ensam vid beslut som inte innefattar prövning av målet i sak.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande av

1. mål om utdömmande av vite,

2. mål enligt bevissäkringslagen (1975:1027) för skatte- och avgiftsprocessen, enligt lagen (1978:880) om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter, om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om handlings undantagande från taxeringsrevision, skatterevision eller annan

Föreslagen lydelse

18 §²

Länsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. när åtgärd som avser endast måls beredande vidtages,

2. vid sådant förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av annan länsrätt samt vid sådant förhör i ärende enligt utlänningslagen (1980:376) som begärts med stöd av 57 § samma lag,

3. vid beslut som avser endast rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende,

4. vid beslut om återkallelse tills vidare av ett körkort, körkortstillstånd eller traktorkort eller om vägran tills vidare att godkänna ett utländskt körkort, när det är uppenbart att ett sådant beslut bör meddelas *eller när omhändertagande beslutats enligt 23 § körkortslagen (1977:477),*

5. vid beslut enligt luftfartslagen (1957:297) om försättande ur kraft av ett certifikat, elevtillstånd eller behörighetsbevis, när det är uppenbart att ett sådant beslut bör meddelas,

6. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

¹ Lagen omtryckt 1981:1323.

² Senaste lydelse 1988:1481.

granskning och om befrielse från skyldighet att lämna kontrolluppgift enligt taxeringslagen (1956:623),

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 § lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga och 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,

4. mål enligt uppbörds- och folkbokföringsförfattningarna med undantag av mål om arbetsgivares ansvarighet för arbetstagens skatt och mål enligt lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare,

5. mål om uppdelning av taxeringsvärde enligt 20 kap. 15 § fastighetstaxeringslagen (1979:1152),

6. mål som avser ändring av taxerad inkomst med högst 5 000 kr.,

7. mål enligt skatte- och taxeringsförfattningarna i vilket beslutet överensstämmer med parternas samstämmiga mening,

8. mål om rättshjälp genom offentligt biträde i ett ärende hos en annan myndighet,

9. mål enligt körkortslagen (1977:477), om beslutet innebär att något körkortsingripande inte skall ske eller att varning meddelas eller om det är uppenbart att ett körkort, körkortstillstånd eller traktorkort skall återkallas eller att ett utländskt körkort inte skall godkännas,

10. mål enligt luftfartslagen, om beslutet innebär att varning meddelas eller om det är uppenbart att ett certifikat, elevtillstånd eller behörighetsbevis skall återkallas,

11. mål i vilket saken är uppenbar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

Lag om ändring i lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl.

Härigenom föreskrivs att 7 a § lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Utöver vad som annars följer av lag eller förordning är hälso- och sjukvårdspersonal skyldig att lämna ut

1. uppgift om huruvida någon vistas på en sjukvårdsinrättning, om uppgiften för särskilt fall begärs av en domstol, åklagarmyndighet, polismyndighet, kronofogdemyndighet eller folkbokföringsmyndighet,

2. uppgift som behövs för en rättsmedicinsk undersökning,

3. uppgift som socialstyrelsens råd för vissa rättsliga sociala och medicinska frågor behöver för sin verksamhet,

4. uppgift om en studerande som behövs för prövning av ett ärende om avskiljande av denne från högskoleutbildning.

Föreslagen lydelse

7 a §¹

Utöver vad som annars följer av lag eller förordning är hälso- och sjukvårdspersonal skyldig att lämna ut

1. uppgift om huruvida någon vistas på en sjukvårdsinrättning, om uppgiften för särskilt fall begärs av en domstol, åklagarmyndighet, polismyndighet, kronofogdemyndighet eller folkbokföringsmyndighet,

2. uppgift som behövs för en rättsmedicinsk undersökning,

3. uppgift som socialstyrelsens råd för vissa rättsliga sociala och medicinska frågor behöver för sin verksamhet,

4. uppgift om en studerande som behövs för prövning av ett ärende om avskiljande av denne från högskoleutbildning.

5. uppgift som trafiksäkerhetsverket behöver för prövning av någons lämplighet att ha körkort eller traktorkort.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990.

¹ Senaste lydelse 1987:1163.

Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att det i sekretesslagen (1980:100)¹ skall införas en ny paragraf, 7 kap. 31 §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

7 kap.

31 §

Sekretess gäller i ärende om prövning av någons lämplighet att ha körkort eller traktorkort för uppgift om den enskildes hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider betydande men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller dock inte beslut i ärendet.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

¹ Lagen omtryckt 1988:9.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 mars 1989

Närvarande: statsrådet S. Andersson, ordförande, och statsråden Göransson, Gradin, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Thalén, Nordberg, Engström, Freivalds, Wallström, Löow, Persson

Föredragande: statsrådet G. Andersson

Proposition om ändring i körkortslagen (1977:477), m. m.

1 Inledning

I april 1986 tillkallades med stöd av regeringens bemyndigande en särskild utredare (hovrättslagmannen Sven-Erik Sigfridsson) med uppgift att se över vissa körkortsfrågor, främst möjligheterna till snabbare körkortsingripanden (Dir. 1986:10). Utredningsuppdraget kompletterades senare med uppdraget att också se över vissa frågor om spärtider och särskild lämplighetsprövning efter körkortsåterkallelse på grund av trafiknykterhetsbrott (Dir. 1986:32).

Utredningen (K 1986:01, körkortsutredningen) avgav den 1 oktober 1987 betänkandet (SOU 1987:43) Snabbare körkortsingripanden m. m. En sammanfattning av betänkandet och utredningens lagförslag bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilagor 1 och 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna bör fogas till protokollet som *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena har upprättats och finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (Dnr RS 123/89).

Varje år tillkommer ca 130 000 nya körkortshavare. De flesta av dessa är ungdomar mellan 18 och 19 år. Enligt samlade erfarenheter från skilda länder utgör de nyblivna förarna en betydande riskgrupp i trafiken. Det har uppskattats att de nyblivna förarna, särskilt de unga, löper 7–9 gånger större risk än de mer erfarna att råka ut för en trafikolycka. I trafiksäkerhetsarbetet har därför frågor med anknytning till förarutbildning och nya förare uppmärksammas särskilt.

En utredare (forskningschefen Anders Englund), som på kommunikationsdepartementets uppdrag studerat frågor knutna till körkortsutbildning i två faser, redovisade våren 1987 en rapport, Nyblivna personbilsförare – Trafiksäkerhetsproblem och åtgärder. Utredarens förslag innebar en förarutbildning i två skeden.

I augusti 1987 lämnade trafiksäkerhetsverket (TSV) förslag till regeringen om ett förbättrat system för bilförarutbildningen. Bl. a. föreslogs att

körkortsbeförhöret skulle vara provisorisk under en tid av två år efter godkänt första förarprov samt förnyat körprov för erhållande av permanent körkort.

TSV:s förslag behandlades vid en i september 1987 av kommunikationsdepartementet anordnad hearing. En dokumentation över denna har upprättats och finns tillgänglig i ärendet (Dnr III 2685/87).

Frågan om en provotid för nyblivna förare togs därefter upp i regeringens proposition 1987/88:50 om trafikpolitiken inför 1990-talet. I den propositionen förordades att provisoriskt körkort skall införas för nyblivna förare. Om föraren under en tvåårig försöksperiod inte begår några grövre trafikbrott skall han få permanent körkort. Om däremot körkortet återkallas under provotiden, skall föraren genomgå ny utbildning och nytt prov. I samband med propositionen uttalade min företrädare sin avsikt att, om riksdagen godkände de förordade riktlinjerna för provisoriskt körkort, återkomma till regeringen med förslag om de nödvändiga författningsändringarna. Riksdagen lämnade de i propositionen förordade riktlinjerna utan erinran (TU 1987/88:16, rskr. 201).

Regeringen har den 9 mars 1989 på föredragning av chefen för justitiedepartementet beslutat om en proposition med förslag om bl. a. införande av alkoholutandningsprov som rättsligt bevismedel i mål om trafiknykterhetsbrott. Det förslaget föranleder vissa ändringar i körkortslagen. Chefen för justitiedepartementet och jag är överens om att dessa följdändringar bör tas upp i detta sammanhang.

Regeringen beslöt den 16 februari 1989 att inhämta lagrådets yttrande över inom kommunikationsdepartementet upprättade förslag till lag om ändring i körkortslagen (1977:477), lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar, lag om ändring i lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl. samt lag om ändring i sekretesslagen (1980:100). De sålunda remitterade förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

Lagrådet har den 10 mars 1989 yttrat sig över lagförslagen. Yttrandet bör fogas till protokollet som *bilaga 5*.

Lagrådet har i huvudsak godtagit förslagen. I anslutning till de i remissen aviserade reglerna om särskild lämplighetsprövning för dem, som efter återkallelse på grund av rattfylleri åter söker körkortstillstånd, har lagrådet dock pekat på behovet av en komplettering i körkortslagen. Det i 2 kap. 6 § regeringsformen stadgade skyddet mot bl. a. påtvingat kroppsligt ingrepp påkallar enligt lagrådet en särskild föreskrift i körkortslagen om läkarundersökning och blodprovstagning. Lagrådet förordar härvid ett tillägg till 7 § körkortslagen. — Jag ansluter mig till vad lagrådet har föreslagit.

Lagrådsgranskningen har i övrigt föranlett en mindre jämkning i förhållande till de remitterade förslagen:

Jag avser nu att ta upp de körkortsfrågor som jag nämnt i det föregående.

2 Bakgrund

2.1 Allmänt om körkortsingripanden

Enligt nu gällande bestämmelser i körkortslagen (1977:477, KL) kan körkortsingripanden ske i form av återkallelse, varning och omhändertagande.

De situationer, i vilka ett körkort skall återkallas, anges i 16 § KL. Paragrafen återges här i sin helhet.

16 § Ett körkort skall återkallas

1. om körkortshavaren har brutit mot 1 § andra stycket eller 4 § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott eller 6 kap. 2 § första, andra eller tredje stycket järnvägstrafiklagen (1985:192),

2. om körkortshavaren har brutit mot 5 § lagen om straff för vissa trafikbrott och överträdelsen inte kan anses som ringa,

3. om körkortshavaren genom upprepade förseelser i väsentlig grad har visat bristande vilja eller förmåga att rätta sig efter de bestämmelser som gäller i trafikens eller trafiksäkerhetens intresse för förare av motordrivet fordon eller spårvagn,

4. om körkortshavaren i annat fall vid förandet av ett motordrivet fordon eller en spårvagn har överskridit högsta tillåtna hastighet, kört mot rött ljus, underlåtit att iakttä stopplikt, kört om vid övergångsställe eller brutit mot någon annan från trafiksäkerhetssynpunkt väsentlig regel, allt om överträdelsen inte kan anses som ringa,

5. om körkortshavaren på grund av opålitlighet i nykterhetskänslighet ej bör ha körkort,

6. om det med hänsyn till brottslig gärning som körkortshavaren har gjort sig skyldig till kan antagas att han ej kommer att respektera trafikreglerna och visa hänsyn, omdöme och ansvar i trafiken eller om han på grund av sina personliga förhållanden i övrigt ej kan anses lämplig som förare av körkortspliktigt fordon,

7. om körkortshavarens förutsättningar för rätt att föra körkortspliktigt fordon är så väsentligt begränsade genom sjukdom, skada eller dylikt att han från trafiksäkerhetssynpunkt ej vidare bör ha körkort,

8. om körkortshavaren ej följer föreläggande att ge in läkarintyg eller bevis om godkänt förarprov,

9. om körkortshavaren ej följer föreläggande att förnya körkort,

10. om körkortshavaren begär att körkortet skall återkallas.

De brott som avses i punkt 1 är grov vårdslöshet i trafik, rattfylleri eller rattnykterhet och onykterhet i spårtrafik. Hänvisningen i punkt 2 avser avvikande från trafikolycksplats, s. k. smitning.

Bestämmelserna i 16 § gäller i tillämpliga delar också i fråga om körkortstillstånd.

I stället för återkallelse skall körkortshavaren enligt 22 § KL meddelas varning i sådana fall som avses i 16 § 2–6, om varningen av särskilda skäl kan anses vara en tillräcklig åtgärd. Vid avsevärda hastighetsöverskridanden får emellertid varning meddelas i stället för återkallelse endast om det föreligger synnerliga skäl. Vid sådana trafikbrott som avses i 16 § 1 får varning bara meddelas i vissa fall. Det krävs därvid att fråga är om rattnykterhet med en blodalkoholhalt under 0,8 promille samtidigt som omständigheterna är mildrande. — I 24 § KL finns en generell undantags-

regel; föreligger synnerliga skäl får återkallelse underlåtas om det kan ske utan fara för trafiksäkerheten.

Återkallelse och varning beslutas av länsrätt efter ansökan av det allmänna ombudet för körkortsfrågor. Under vissa förutsättningar kan en varning beslutas genom att körkortshavaren godkänner ett föreläggande från det allmänna ombudet.

Vid återkallelse med stöd av 16 § 1–6 KL skall bestämmas en spärrtid på lägst en månad och högst tre år. Vid grov vårdslöshet i trafik och rattfylleri skall spärrtiden bestämmas till lägst ett år. Körkortet får inte lämnas ut under tid då spärrtiden löper.

Enligt 19 § KL skall ett körkort återkallas tills vidare i avvaktan på slutligt avgörande av återkallelsefrågan, om det på sannolika skäl kan antas att körkortet kommer att slutligt återkallas på någon av de grunder som avses i 16 § 1–7 KL (interimistisk återkallelse). Frågan om interimistisk återkallelse prövas av länsrätten på ansökan av det allmänna ombudet.

Ett körkort kan i vissa fall omhändertas då ett trafikbrott upptäcks. Enligt 23 § KL skall så ske om körkortshavaren gjort sig skyldig till grov vårdslöshet i trafik eller till trafiknykterhetsbrott eller om han på grund av skada, sjukdom eller dylikt saknar förutsättningar att köra på ett trafiksäkert sätt. Vid trafiknykterhetsbrott skall körkortet dock inte omhändertas om alkoholhalten i blodet inte kan antas ha uppgått till 0,8 promille och omständigheterna vid brottet kan anses mildrande. Ett körkort som är omhändertaget gäller inte. Omhändertagandet beslutas av polismyndighet eller åklagare. Beslutet kan meddelas på platsen för förseelsen eller senare.

Ett beslut om återkallelse eller varning skall delges den som beslutet rör (45 § KL). Även beslut om omhändertagande skall delges enligt 50 § körkortsförordningen (1977:722, KF). Beslut enligt KL gäller omedelbart, dvs. från beslutets dag, om inte annat förordnas.

Beträffande tillämpningen av reglerna om återkallelse och varning har statsmakterna vid olika tillfällen gett uttryck för att vissa överträdelser såsom körning mot rött ljus, omkörning strax före eller på övergångsställe, stoppliktförseelser och väsentliga hastighetsöverskridanden ger särskild anledning att allvarligt ifrågasätta körkortshavarens lämplighet. I fråga om allvarliga hastighetsöverskridanden uttalades i prop. 1985/86:115 att överskridanden av den tillåtna hastigheten med mer än 30 kilometer i timmen – eller med 20 kilometer i timmen eller mer utanför skolor etc. – är av den art att återkallelse normalt bör ske. Enligt 22 § KL krävs som nämnts – efter förslag i den nämnda propositionen – att det föreligger synnerliga skäl för att varning skall få meddelas i stället för återkallelse vid avsevärda hastighetsöverskridanden. Samtidigt påpekades emellertid i propositionen att man trots detta inte skall avstå från att göra en med hänsyn till omständigheterna nyanserad bedömning.

2.2.1 Omhändertagande

I direktiven till körkortsutredningen konstaterades bl. a. att alltför lång tid, ibland mer än ett år, förflyter mellan en trafikförseelse och ett körkortsingripande. Mot bakgrund härav skulle utredningen undersöka förutsättningarna och formerna för omedelbara körkortsingripanden mot förare som inte följer väsentliga trafikregler.

I betänkandet konstaterar utredningen att möjlighet att omhänderta körkort i dag finns främst vid fall av grov vårdslöshet i trafik och påverkan av alkohol. Det finns emellertid enligt utredningen andra tillfällen då en körkortshavare brustit så allvarligt i omdöme eller hänsyn att hans körkortsinnehav omedelbart bör ifrågasättas. Som exempel nämns allvarliga hastighetsöverträdelser, körning mot rött ljus, underlåtenhet att iakttä stopplikt eller omkörning på eller strax före ett övergångsställe.

Utredningen har mot denna bakgrund undersökt förutsättningarna för att utvidga möjligheterna till körkortsingripanden mot förare som bryter mot vissa väsentliga trafikregler. Enligt utredningen har därvid två huvudalternativ framträtt. Ett alternativ skulle kunna vara att bibehålla institutet omhändertagande av körkort i sin nuvarande form men påskynda återkallelseförfarandet genom att de allmänna ombuden ges praktiska förutsättningar att snabbare ansöka om interimistisk återkallelse. Ett annat alternativ skulle kunna vara att utvidga omhändertagandelinstitutet till att avse även andra fall som med stor sannolikhet kan komma att medföra slutlig återkallelse av körkortet. Därvid skulle körkortshandlingen omedelbart omhändertas och föraren skulle antingen helt förlora behörigheten att framföra fordonet eller – trots omhändertagandet av körkortshandlingen – kunna behålla behörigheten att framföra fordon en viss begränsad tid.

Utredningen konstaterar därefter att det redan i dag föreskrivs att körkort skall återkallas interimistiskt om det på sannolika skäl kan antas att det slutligt kommer att återkallas. Det kan enligt utredningen ifrågasättas om inte interimistisk återkallelse skulle kunna användas i större omfattning än som för närvarande sker. Snabbheten i systemet är emellertid beroende av en rad olika faktorer som hänför sig till polisens, de allmänna ombudens och länsrätternas hantering av ärendet, liksom till möjligheten att delge den beslutet rör. För att undvika oacceptabelt långa processstider skulle det vara önskvärt att ge de allmänna ombuden förutsättningar att snabbare kunna ansöka om interimistisk återkallelse till länsrätten. Enligt utredningen skulle man genom åtgärder av detta slag emellertid endast nå marginella tidsvinster.

I stället förordar utredningen ett utvidgat omhändertagandesystem. I ett sådant system framstår det enligt utredningen som naturligt att de regelöverträdelser, som bedöms så allvarliga att återkallelse skall ske, också skall föranleda ett omedelbart omhändertagande av körkortet. Om det på sannolika skäl kan antas att körkortet kommer att slutligt återkallas skulle således förutsättning för omhändertagandebeslut föreligga. Enligt utredningens uppfattning talar bärande skäl för att omhändertagandelinstitutet

bör utvidgas till att omfatta alla de fall av körkortsåterkallelse som avses i 16 § 1–7 KL.

För att man skall undvika stötande konsekvenser föreslår utredningen att polisen, om det finns särskilda skäl, ges möjlighet att i samband med omhändertagandet utfärda ett tillfälligt medgivande att köra under en viss kortare tid. Utredningen påpekar vidare att det är angeläget att omhändertagandebeslutet snarast möjligt kan underkastas en förnyad prövning av allmänna ombudet och länsrätten. Beslutet bör därför inom 48 timmar sändas till länsstyrelsen för bedömning av om ansökan om interimistisk återkallelse skall göras eller om körkortet skall återställas. Det påpekas därvid som särskilt viktigt att polisens utredning är så utförlig som möjligt eftersom den kommer att ligga till grund för allmänna ombudets beslut. Utredningen betonar också att ett utvidgat omhändertagandeinstitut ställer högre krav på kunskaper och omdöme hos den som verkställer omhändertagandet, dvs. vanligtvis den enskilde polismannen. Särskild utbildning bör därför komma till stånd.

Utredningen behandlar också bestämmelsen i 22 § andra stycket KL att den som gjort sig skyldig till rattonykterhet, men inte haft en blodalkoholhalt som uppgår till 0,8 promille, får meddelas varning i stället för återkallelse om omständigheterna är mildrande. Enligt utredningen finns det inget bärande skäl för varför den som haft en blodalkoholhalt mellan 0,5 och 0,8 promille skall särbehandlas. Utredningen förordar därför att den särskilda möjligheten att meddela varning i dessa fall tas bort. Det ter sig enligt utredningen mest naturligt att betrakta de rattonyktra som en grupp. För hela denna grupp bör därvid enligt utredningens mening varning i stället för återkallelse kunna meddelas endast om det föreligger synnerliga skäl.

2.2.2 Nytt körkort efter trafiknykterhetsbrott m. m.

För den som dömts för trafiknykterhetsbrott gäller i princip samma krav för att få tillbaka körkortet som när någon för första gången får körkort. Detta innebär bl. a. att körkort får utfärdas endast om den sökande har ett gällande körkortstillstånd. Körkortstillstånd meddelas av länsstyrelsen. Tillstånd får meddelas endast den som med hänsyn till sina personliga och medicinska förhållanden kan anses lämplig som förare av körkortspliktigt fordon. Vid prövningen av de personliga förhållandena skall särskilt beaktas bl. a. om sökanden är känd för ett nyktert levnadssätt (7 § KL). Bedömningen av skötsamhet i nykterhetshänsende görs såväl för förstagångssökandena som för dem, vars körkort har återkallats, i normalfallet genom en kontroll i person- och belastningsregistret samt körkortsregistret.

Utredningen tar i sitt betänkande upp frågan om förutsättningarna för körkortstillstånd efter trafiknykterhetsbrott. Utredningen konstaterar därvid bl. a. att onykterhet i trafiken och konsekvenserna härav allmänt anses vara det största enskilda trafiksäkerhetsproblemet i dag. En betydande del av dem som gör sig skyldiga till trafiknykterhetsbrott får enligt utredningen anses vara mer eller mindre beroende av alkohol. Detta gäller i synnerhet förare som gjort sig skyldiga till rattfylleri, dvs. i allmänhet de som haft

en blodalkoholhalt av 1,5 promille eller mera. Vidare sägs i betänkandet att det erfarenhetsmässigt är möjligt att diagnostisera och identifiera minst 95 procent av dem som är alkoholberoende genom användning av medicinska och psykologiska prov.

Utredningen konstaterar vidare att lämplighetsprövningen efter återkallelse på grund av trafiknykterhetsbrott i flertalet fall inskränker sig till en kontroll i körkortregistret. Kontrollen består i att se efter om sökanden begått nya brott eller blivit omhändertagen enligt lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m. m. Vidare genomgås en hälsodeklaration och i vissa fall ett läkarintyg. Drygt hälften av länsstyrelserna begär in utredning från socialnämnden efter återkallelse på grund av opålitlighet i nykterhetskänscende. Några få länsstyrelser begär regelbundet in sådan utredning också efter återkallelse på grund av trafiknykterhetsbrott medan några få andra länsstyrelser tar in utredning från socialnämnden endast om blodalkoholhalten varit hög eller om det varit fråga om upprepade trafiknykterhetsbrott.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utredningen att det införs regler som ålägger den som tidigare dömts för trafiknykterhetsbrott att, när han på nytt ansöker om körkortstillstånd, själv visa att han uppfyller KL:s krav på ett nyktert levnadssätt. Detta bör ske genom att det sätts som villkor för körkortstillståndet att sökanden, efter spärrtidens utgång, förter en utredning innefattande blod- och psykologtest som visar att han motsvarar dessa krav.

2.2.3 Frågor av administrativ karaktär

Utredningen tar vidare upp vissa frågor i anslutning till körkortsmyndigheternas behov av medicinsk information om körkortshavare och körkortssökande. Utredningen pekar bl. a. på vikten av att myndigheterna, för att kunna bedöma om en körkortshavare eller en körkortssökande med hänsyn till sina medicinska förhållanden kan anses lämplig som förare, kan behöva få tillgång till uppgifter om enskildas hälsotillstånd, exempelvis i form av innehållet i patientjournaler. För denna typ av uppgifter gäller inom den allmänna hälso- och sjukvården sekretess enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100). Detta sekretesskydd bryts inte av den annars generellt giltiga regeln i 14 kap. 3 § sekretesslagen, att en sekretessbelagd uppgift får lämnas till annan myndighet om myndighetsintresset uppenbart har företräde framför det intresse som sekretessen skall skydda.

Även för patientjournaler i den enskilda vården gäller förbud att röja uppgifter enligt lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl. (tillsynslagen).

I 88 § KF föreskrivs att en läkare, som vid undersökning av en körkortshavare finner att denne av medicinska skäl är uppenbart olämplig att inneha körkort, skall anmäla detta förhållande till vederbörande länsstyrelse. Innan anmälan görs skall körkortshavaren underrättas. Dock behöver anmälan inte göras om körkortshavaren följer läkarens anvisning att avstå från att föra körkortspliktiga fordon.

Utredningen konstaterar sammanfattningsvis att sjukvårdsssekretessen

när det gäller körkortsfrågor inte kan brytas i andra fall än då 88 § KF eller reglerna i tillsynslagen medger det, om man inte anser sig kunna förutsätta att den enskilde lämnat ett tyst medgivande till att körkortsmyndigheten får tillgång till exempelvis de handlingar som ligger till grund för ett läkarintyg. Utredningen ifrågasätter om inte underrättelseskyldigheten enligt 88 § KF borde vara föreskriven i lag, eftersom det rör sig om åliggande för en enskild i förhållande till det allmänna. Vidare konstaterar utredningen att det torde krävas ett lagstöd, som för närvarande inte finns, om körkortsmyndigheterna och de till länsstyrelserna knutna konsultläkarna skall kunna få tillgång till patientjournalhandlingar m. m. beträffande körkortssökande eller körkortshavare.

Utredningen föreslår mot den angivna bakgrunden dels att nuvarande 88 § KF flyttas till KL och dels att en ny bestämmelse införs i KL av innebörd att konsultläkare vid prövning av mål eller ärende där fråga förekommer om körkortssökandes eller körkortshavares hälsotillstånd på begäran skall ges tillgång till patientjournalhandlingar m. m.

2.3 Remissutfallet

Vad gäller frågan om omhändertagande av körkort kan sammanfattningsvis konstateras att cirka en tredjedel av remissinstanserna har godtagit utredningens förslag medan lika många har avstyrkt det. Den återstående tredjedelen har förklarat sig till viss del kunna acceptera förslaget. Kritiken går i huvudsak ut på att det föreslagna systemet brister vad avser rättssäkerheten. Man pekar bl. a. på svårigheten för polisen att på platsen för ett ingripande kunna avgöra om den aktuella förseelsen kommer att leda till återkallelse av körkortet eller endast en varning. Flera remissinstanser hävdar också att olika åtgärder inom det rådande systemets ram kan vidtas för att påskynda processen vid körkortsingripanden.

Att varning skall kunna meddelas vid rattonykterhet endast om det föreligger synnerliga skäl tillstyrks av de flesta remissinstanserna. I fyra remissvar avstyrks förslaget helt.

Utredningens förslag om att den, som efter körkortsåterkallelse på grund av trafiknykterhetsbrott ånyo ansöker om körkortstillstånd, skall visa sig vara fri från alkoholberoende tillstyrks helt eller delvis av flertalet remissinstanser. De medicinska instanserna och VTI har dock vissa invändningar mot förslaget. Invändningarna består i att blodprov och psykologiska test varken var för sig eller tillsammans har den höga grad av tillförlitlighet som bör ställas på ett urvalsinstrument av nu aktuellt slag. En generell invändning från huvuddelen av remissinstanserna är att förfarandet vid den särskilda lämplighetsprövningen bör anges mer utförligt i författningstext än vad utredningen föreslagit. Vidare anser Göta hovrätt och kammarrätten i Göteborg att den särskilda lämplighetsprövningen också bör omfatta den som fått sitt körkort återkallat på grund av opålitlighet i nykterhetskänseende. Några remissinstanser framhåller att den föreslagna uppföljningskontrollen också skall avse dem som dömts för rattonykterhet.

Förslaget om att länsstyrelsernas konsultläkare skall få tillgång till de

patientjournaler m. m., som behövs i samband med prövning av körkortsärenden, tillstyrks av flertalet remissinstanser. Svenska Läkaresällskapet och Sveriges Advokatsamfund avstyrker emellertid förslaget. Socialstyrelsen ifrågasätter om det inte vore bättre att länsstyrelsen i tillsynslagen gavs rätt att infordra handlingar, medan läkaresällskapet anser behov av någon förändring inte föreligga, bl. a. eftersom läkarintyg i allmänhet torde ge tillräcklig upplysning och socialstyrelsen i annat fall kan införskaffa materialet i fråga.

Överförandet av bestämmelsen i nuvarande 88 § KF till KL tillstyrks genomgående. Endast en remissinstans avstyrker detta förslag.

3 Föredraganden

3.1 Snabbare körkortsingripanden m. m.

3.1.1 Allmänna synpunkter

Trafiksäkerhetsarbetet i Sverige har i ett internationellt perspektiv varit framgångsrikt. I förhållande till befolkningsstorlek och antalet bilar intar vårt land tillsammans med Norge, Storbritannien och Japan en ledande ställning i fråga om trafiksäkerhet. Detta hindrar inte att arbetet för en ännu bättre säkerhet i trafiken ständigt måste pågå. Detta är inte minst viktigt därför att trafiken på våra vägar, räknat på sikt, hela tiden ökar. Till detta kommer att det årligen tillförs ca 130 000 nya körkortshavare.

Den ökande biltrafiken medför att det måste ställas allt större krav på förarna för att olycksutvecklingen skall kunna hållas tillbaka. Även om det är svårt att rätt bedöma orsakerna till trafikolyckor, bl. a. därför att olika faktorer ofta samverkar, står det ändå klart att en övervägande del av dessa har sin grund i ett felaktigt förarbeteende. Därmed träder också frågan om samhällets reaktioner på överträdelse av trafikreglerna i förgrunden.

Utän tväkan är rätten att köra bil för många människor av avgörande betydelse för deras möjligheter till försörjning och för att över huvud taget kunna fungera normalt i det moderna samhället. Att ha körkort är emellertid inte en rättighet som tillkommer envar. Av trafiksäkerhetsskäl är det nödvändigt att den som inte klarar de krav som måste ställas på föraren av körkortspliktiga fordon inte heller skall ha körkort. Till dessa krav hör naturligtvis de rent fysiska och medicinska förutsättningarna hos individen och hans eller hennes förmåga att rätt manövrera fordonet. Dit hör också kunskap om och respekt för gällande trafikregler. En aldrig så skicklig förare som inte respekterar trafikreglerna utgör en klar trafiksäkerhetsrisk.

Det har ofta betonats att en körkortsåterkallelse är att se som en trafiksäkerhetsåtgärd och inte som ett "straff". Det finns emellertid anledning att framhålla att den distinktionen inte bör tillmätas alltför stor betydelse. Ett ålagt bötesstraff för en trafikförseelse har till syfte att förmå föraren att i fortsättningen rätta sig efter trafikreglerna och främjar därmed trafiksäkerheten. Den påföljd som en körkortsåterkallelse på viss kortare tid utgör har kommit att fylla samma funktion. I praxis står vid återkallelse spårrettens

längd i proportion till överträdelsens svårhetsgrad på samma sätt som straffet.

Onekligen står alltså en körkortsåterkallelse eller annan körkortsreaktion i syfte att förmå körkortshavaren att respektera trafikreglerna brottspåföljderna nära. Jag tror i alla händelser att allmänheten uppfattar saken på det sättet.

Det är bl. a. därför viktigt att en återkallelse som har sin grund i en överträdelse av trafikreglerna kommer så snabbt som möjligt efter överträdelsen. För den som råkar ut för ett körkortsingripande minskar naturligtvis förståelsen för ingripandet ju längre tid som förflyter från förseelsen, en tid under vilken körkortshavaren kanske kört klanderfritt.

De förslag om vidgade möjligheter till omedelbart omhändertagande av körkortet som jag nu lägger fram skall ses mot denna bakgrund. Förslagen utgör ett led i strävandena att åstadkomma en bättre efterlevnad av trafikreglerna, inte minst när det gäller allvarliga hastighetsöverskridanden och andra brott mot regler som är väsentliga för trafiksäkerheten.

3.1.2 Omhändertagande och därmed sammanhängande frågor

Mitt förslag: Möjligheterna till omhändertagande av körkort utvidgas vid brott mot från trafiksäkerhetssynpunkt väsentliga regler. Redan återkallade körkort skall alltid kunna tas om hand av polisen.

Återkallelse tills vidare av omhändertagna körkort beslutas av länsrätt utan medverkan av nämndemän.

Utredningens förslag innefattar vad jag här har förordat. Utredningens förslag innebär emellertid därutöver dels att omhändertagande skall kunna ske i andra fall som avses i 16 § 1–7 KL om det finns sannolika skäl för att körkortet skall komma att återkallas, dels att vid rattonykerhet varning skall kunna meddelas i stället för återkallelse endast om det föreligger synnerliga skäl.

Remissinstanserna: Cirka en tredjedel av remissinstanserna har godtagit utredningens förslag medan lika många har avstyrkt det. Ytterligare cirka en tredjedel har förklarat sig till viss del acceptera förslaget. Kritiken mot förslaget går i huvudsak ut på att ett snabbare och mer rättssäkert körkortsingripande kan ske genom olika åtgärder inom det nuvarande systemets ram. Man pekar därvid bl. a. på svårigheten för polisen att på platsen kunna avgöra om en aktuell förseelse kommer att medföra återkallelse eller varning.

Skälen för mitt förslag: Ett körkortsingripande torde i många fall utgöra den reaktion på en trafikförseelse, som får den kraftigaste trafiksäkerhetsfrämjande effekten. För att ett körkortsingripande skall vara maximalt verkningsfullt är det emellertid väsentligt att ingripandet görs så snart som möjligt efter det felaktiga beteendet.

Utredningen konstaterar att snabbare körkortsingripanden kan åstad-

kommas på i huvudsak två sätt. Antingen kan den nuvarande lagstiftningen i stort sett bibehållas men återkallelseförfarandet genom olika åtgärder påskyndas eller också kan lagstiftningen ändras så att körkort kan omhändertas i betydligt större utsträckning än för närvarande. Utredningen har valt det senare alternativet med motiveringen att de tidsvinster som kan göras inom ramen för det nuvarande systemet torde vara marginella.

Som jag nyss berörde har utredningens förslag utsatts för kritik av många remissinstanser. Sålunda har inte någon av de hörda åtta domstolarna ansett sig kunna helt tillstyrka den av utredningen förordade lösningen att medge omedelbart omhändertagande av körkort i samtliga de fall som avses i 16 § 1–7 KL. I många av dessa situationer förekommer visserligen ofta återkallelser, men även varningar är vanliga. Det framhålls också att det i allmänhet inte säkert kan bedömas om återkallelse skall ske förrän målet är färdigberett. Flera remissinstanser anser att man, om man vill bibehålla nuvarande rättssäkerhetsnivå vid omhändertagandena, bör begränsa en eventuell utvidgning till fall då varning kan komma i fråga endast om det föreligger synnerliga skäl. Detta gäller i dag enligt 22 § första stycket KL vid avsevärda hastighetsöverträdelser. – Utredningen har föreslagit en ändring så att även vid samtliga fall av rattonykerhet skulle synnerliga skäl krävas för varning. I dag får varning meddelas vid promillehalter mellan 0,5 och 0,8 redan då omständigheterna är mildrande.

Som jag tidigare antytt upplevs ett körkortsingripande ofta som en långt kraftigare reaktion än exempelvis ett bötesstraff. Den skada, som ett felaktigt omhändertagande av ett körkort kan medföra, är knappast möjligt att rätta till i efterhand. Det finns därför enligt min uppfattning skäl att ställa höga krav på rättssäkerheten vid hanteringen av frågor som rör körkortsåterkallelser. För egen del finner jag, i likhet med åtskilliga remissinstanser, att en utvidgning av omhändertagandemöjligheterna till att omfatta alla de i 16 § 1–7 KL avsedda fallen inte är förenlig med dessa rättssäkerhetskrav.

Åtskilliga remissinstanser har som jag nyss nämnde pekat på skillnaden mellan sådana förseelser, för vilka varning kan meddelas i stället för återkallelse endast om det föreligger synnerliga skäl, och övriga återkallelsegrunder. Utrymmet för skiftande bedömningar är väsentligt reducerat i det förra fallet, dvs. för närvarande vad gäller grövre hastighetsöverträdelser. Detta beror även på att själva brottet i allmänhet registreras med tekniska hjälpmedel på sådant sätt att tväksamhet om exempelvis överträdelsens svårhetsgrad sällan uppstår. Vidare leder i enlighet med fast praxis vissa hastighetsöverskridanden reglmässigt till återkallelse oberoende av vilka andra omständigheter som förelegat i det enskilda fallet. Utrymmet för skönsmåssiga bedömningar är alltså mycket litet.

Det sagda talar för att man inte går längre än till en utvidgning av möjligheterna till omedelbart omhändertagande vid avsevärda hastighetsöverträdelser. För egen del menar jag emellertid att det knappast skulle vara konsekvent att begränsa möjligheterna till omhändertagande till just sådana fall. Den omständigheten att det vid överträdelser av andra för trafiksäkerheten väsentliga regler inte med lika stor säkerhet kan förutsägas huruvida körkortet kommer att återkallas eller inte, bör inte hindra ett

omedelbart ingripande i de fall då sannolikheten för en återkallelse är tillräckligt stor. Är den aktuella förseelsen så allvarlig, att den med hög grad av sannolikhet kommer att medföra körkortsåterkallelse även för en i trafiksammanhang tidigare ostraffad förare, är det rimligt att körkortet kan tas om hand på platsen. Givetvis kan möjligheten till omhändertagande i andra fall som avses i 16 § 4 KL än hastighetsöverträdelser medföra en del bedömningssvårigheter för den beslutande myndigheten. Betydelsen av sådana svårigheter bör dock inte överdrivas. Vid tvekan kan ju myndigheten alltid avstå från att göra ett omedelbart ingripande.

På annat sätt förhåller det sig när det gäller överträdelser i fall som avses i 16 § 3 KL, dvs. upprepade trafikförseelser. I dessa fall krävs att den beslutande myndigheten har tillgång till anteckningar i körkortsregistret om tidigare förseelser. Bedömningen i körkortsmålet påverkas också ofta av faktorer som tiden mellan överträdelserna, körkortshavarens körvana och körkortsbehov och andra omständigheter som inte gärna kan vägas samman på platsen för ett polisingripande.

Jag anser inte heller att det finns tillräcklig anledning att utvidga möjligheten till omhändertagande i fall som avses i 16 § 2 KL (smitning), 16 § 5 (allmän opålitlighet i nykterhetskänscende) eller 16 § 6 (annat brott än trafikbrott). Även i dessa fall kan bedömningen av om körkortet skall återkallas eller inte mera sällan göras utan närmare utredning.

När det gäller fall som avses i 16 § 1 KL, dvs. misstanke om rattfylleri eller rattnykterhet, har utredningen föreslagit att den nuvarande möjligheten att underlåta omhändertagande i fall då alkoholkoncentrationen i blodet inte kan antas ha uppgått till 0,8 promille tas bort. Bestämmelserna härom i 23 § andra stycket andra meningen KL har samband med bestämmelsen i 22 § andra stycket KL om att varning får meddelas i stället för återkallelse om alkoholkoncentrationen inte uppgick till 0,8 promille och omständigheterna är mildrande. Som nyss nämnts har utredningen vidare föreslagit att varning i dessa fall skall få meddelas endast vid synnerliga skäl.

I praxis har domstolarna intagit en restriktiv hållning vid bedömningen av om omständigheterna skall anses vara mildrande eller inte (se t.ex. pleniavgörandet RÅ 19832:47, där omständigheterna inte ansågs mildrande vid en relativt kort bilfärd med 0,53 promille).

För egen del har jag stor förståelse för den av utredningen föreslagna skärpningen av förutsättningarna för att meddela varning i stället för återkallelse vid blodalkoholhalter mellan 0,5 och 0,8 promille. För närvarande övervägs emellertid inom justitiedepartementet frågan om var den nedre straffbarhetsgränsen för rattnykterhet bör finnas. Justitieministern avser att senare lägga fram ett förslag härom. Övervägande skäl talar för att frågan om vid vilka promillegränser körkortet skall återkallas övervägs i sin helhet i det sammanhanget. Jag har därför stannat för att föreslå att den nuvarande lydelsen av 22 § andra stycket KL – med det tillägg som påkallas av att luftutandningsprov blir ett rättsligt bevismedel – behålls i avvaktan på resultatet av de överväganden som pågår inom justitiedepartementet.

I övrigt biträder jag emellertid utredningens förslag i sak. Körkortet bör alltså omhändertas så snart det finns sannolika skäl för att körkortet kommer att återkallas på grund av trafiknykterhetsbrott. Med nuvarande praxis på området innebär detta att omhändertagande kan underlåtas bara i lindrigare fall av rattonykterhet t. ex. vid mopedkörning. Rör det sig om en bilfärd ute i trafiken är sannolikheten för att körkortet kommer att återkallas regelmässigt så stor, att ett omhändertagande inte kan underlåtas. Polisen skall naturligtvis under alla omständigheter omedelbart på platsen hindra fortsatt färd.

För närvarande sägs i 23 § första stycket KL att körkortet i vissa fall *skall* omhändertas, bl. a. när körkortshavaren har företett tydliga tecken på påverkan av starka drycker eller annat ämne. Det innebär att förutsättningarna för ett omhändertagande föreligger omedelbart när vederbörande anträffas. Är det däremot fråga om s. k. promillekörning är enligt 23 § andra stycket KL förutsättningen för ett omhändertagande att det föreligger misstanke om brott mot trafikbrottslagen. Har provtagning skett med ett s. k. evidensinstrument torde saken i allmänhet vara klar. Krävs blodprovstagning måste som regel analysresultatet avvaktas, vilket tar några dagar, innan det kan sägas om det föreligger brottsmisstanke eller inte.

Som utredningen påpekat finns i dag ingen uttrycklig bestämmelse om rätt att omhänderta ett återkallat körkort, om körkortshavaren påträffas i trafiken utan att ha blivit delgiven återkallelsebeslutet. Jag delar uppfattningen att det närmast är självklart att en polisman i den beskrivna situationen skall kunna ta hand om körkortet. En regel härom bör införas i 23 § KL.

Lagtekniskt bör reglerna om omhändertagande i 23 § KL ges en annan utformning än nu. Paragrafen skulle vinna avsevärt i överskådlighet om de olika fall då omhändertagande skall ske anges punktvis.

Sammanfattningsvis föreslår jag alltså att möjligheterna till omhändertagande av körkort vidgas. Liksom i dag bör körkort omhändertas om föraren gjort sig skyldig till grov vårdslöshet, vid trafiknykterhetsbrott och vid allvarligt nedsatt körförmåga på grund av skada, sjukdom e. d. Vid misstanke om rattonykterhet föreslås den ändringen att körkortet skall omhändertas om det på sannolika skäl kan antas att körkortet kommer att återkallas. Detsamma föreslås gälla vid misstanke om brott som avses i 16 § 4 KL.

Beslut om omhändertagande kan meddelas antingen omedelbart på platsen för en trafikförseelse eller senare (jfr 50 § KF). För att ett omhändertagande skall fylla det avsedda syftet bör naturligtvis beslutet om möjligt meddelas direkt på platsen. Omhändertagandet fungerar i så fall bäst om körkortet verkligen medförs under färden. Enligt 8 § KF gäller en skyldighet att medföra körkortet och på tillsägelse visa upp det för bilinspektör eller polisman. Samtidigt finns det emellertid en bestämmelse av innebörd att en körkortshavare som vid kontroll inte kan uppvisa körkortet slipper bötesstraff, om hans identitet på annat sätt genast har kunnat fastställas (105 § andra stycket 3 KF).

För att ett system med vidgade möjligheter till omhändertagande skall få bästa effekt har utredningen föreslagit en återgång till den ordning som

gällde före den 1 juli 1981 och som innebar en ovillkorlig skyldighet att medföra körkortet under färd. Utredningen har därför föreslagit att strafffrihetsgrunden i 105 § andra stycket 3 KF upphävs.

För egen del anser jag det emellertid inte nödvändigt med ett sådant steg. Ett upphävande av straffriheten kan naturligtvis inte hindra att körkortshavare ändå glömmer att ta med körkortet eller t. o. m. att de sanningslöst uppger att de inte har med körkortet om de misstänker att detta skulle komma att tas om hand om det visades upp. Att körkortshavaren är i besittning av själva körkortshandlingen innebär f. ö. inte att körkortet verkligen gäller. En kontroll mot körkortsregistret måste därför regelmässigt göras innan beslut om omhändertagande meddelas. Av 15 § KL följer att ett körkort inte gäller medan det är omhändertaget och detta oavsett om själva körkortshandlingen har kunnat tas om hand eller inte. Körkortshavaren gör sig alltså skyldig till olovlig körning om han kör trots beslutet och med vetskap om detta. Även om det naturligtvis är önskvärt att körkortshavaren verkligen respekterar skyldigheten att ha med körkortet anser jag alltså att den nuvarande ordningen på den punkten bör behållas.

Det bör i sammanhanget nämnas att ansvar för olovlig körning efter återkallelse eller omhändertagande av körkort inträder oavsett på vilket sätt körkortshavaren fått kännedom om beslutet. Det krävs alltså inte, vilket ibland hävdas, att det skett en formell delgivning av beslutet, utan bevisning om att körkortshavaren känt till detta kan föras även på annat sätt.

Om ett beslut om omhändertagande har meddelats på platsen för en trafikförscelse uppkommer frågan vad som skall hända med körkortshavaren, fordonet, passagerare och last. Att inte låta föraren köra från platsen skulle i många fall medföra stötande konsekvenser och även praktiska svårigheter, såväl för polisen som för andra trafikanter och den felande. Utredningen föreslår därför att en körkortshavare, vars körkort har omhändertagits, om särskilda skäl föreligger skall kunna få ett tillfälligt medgivande att köra under viss kortare tid, högst två veckor. I denna fråga har många remissinstanser pekat på svårigheten för en polisman att kunna bedöma dels när särskilda skäl till ett körmedgivande skall anses föreligga, dels hur lång tid ett sådant skall avse. Flera remissinstanser har därför föreslagit att ett eventuellt körmedgivande bör ges i alla fall där en konkret trafikfara inte föreligger och att medgivandet bör ha en generell varaktighet av exempelvis 14 dagar.

Jag delar den av olika remissinstanser framförda uppfattningen att en utvidgning av omhändertagandeförfarandet bör kompletteras med enkelt och generellt utformade regler om medgivande att köra vidare. Det framstår inte som rimligt att en polisman direkt på platsen för förscelsen skall behöva bedöma körkortshavarens behov av fortsatt färd och under hur lång tid behovet skall anses akut. Sådana bedömningar skulle i de flesta fall helt få grundas på den enskildes uppgifter och förmåga till övertygande argumentering. — I stället bör enligt min mening medgivande att köra vidare generellt gälla under viss tid. En sådan på förhand bestämd tid bör emellertid inte vara så lång som den av utredningen föreslagna maximiti-

den. Enligt min mening bör tiden lämpligen bestämmas till tre dagar. En förutsättning för att något medgivande över huvud taget skall lämnas måste naturligtvis vara att någon trafikfara i det enskilda fallet inte föreligger. Detta innebär att körmedgivande kan lämnas när omhändertagandebeslutet grundas på beteenden som avses i 16 § 4 KL.

I likhet med utredningen finner jag det angeläget att öka möjligheterna för länsrätterna att snabbt ta ställning till frågan om interimistisk återkallelse av omhändertagna körkort. Lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar bör därför ändras så, att länsrätt kan pröva frågan utan medverkan av nämndemän.

3.1.3 Nytt körkort efter rattfylleri m. m.

Mitt förslag: Den som söker körkortstillstånd efter att ha dömts för rattfylleri måste för att få tillståndet genom särskild utredning visa att han uppfyller körkortslagens krav på ett nyktert levnadssätt.

Utredningens förslag innefattar vad jag nu har förordat. Utredningens förslag innebär emellertid därutöver att kravet på särskild utredning även skall omfatta dem, som dömts för rattonykterhet.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker utredningens förslag.

Skälen för mitt förslag: Det av utredningen förordade systemet om särskild lämplighetsprövning för dem som efter återkallelse på grund av trafiknykterhetsbrott åter söker körkortstillstånd, har i huvudsak upptagits positivt av remissinstanserna. Jag delar uppfattningen att det finns behov av en i aktuellt avseende utbyggd lämplighetsprövning.

I KL anges förutsättningarna för körkortstillstånd i 7 §. Någon ytterligare lagreglering av dessa förutsättningar torde, som utredningen också funnit, inte behövas. Jag delar emellertid den uppfattning, som kommit till uttryck i några remissvar, att det med tanke på reglernas betydelse för den enskilde är av vikt att de kommande kraven så långt möjligt anges i författningstext.

Utredningen har föreslagit följande modell för en utvidgad lämplighetsprövning. Sökanden skall se till att blodprovstagning och psykologtest genomförs. Om sökanden uppvisar acceptabla resultat, får körkortstillstånd utfärdas. Körkortet bör förses med villkor att körkortshavaren under en tvåårsperiod skall komma in med nytt blodprov och psykologtest som skall visa på acceptabla resultat. Gör inte körkortshavaren detta eller underlåter han att testa sig, bör körkortet återkallas. Återkallas körkortet får vederbörande börja om från början. Uppföljningskontrollen bör av praktiska skäl i ett inledningsskede endast avse dem som dömts för rattfylleri. Kostnaderna för en blodprovstagning inklusive analys och psykologtest kan beräknas uppgå till 1 000 kr. Regeringen bör utse den myndighet som närmare skall meddela de föreskrifter som behövs.

Jag kan i huvudsak ansluta mig till vad utredningen förordat. Den

utbyggda lämplighetsprövningen bör emellertid tills vidare endast avse dem som dömts för rattfylleri. Jag är förvissad om att en prövning av aktuellt slag kommer att utgöra ett väsentligt bidrag i kampen mot trafiknykterhetsbrotten. Med de föreslagna testerna kan körkortstyrelserna få ett säkrare underlag än i dag vid bedömningen av om körkortstillstånd bör meddelas eller inte. De närmare föreskrifter om den vidgade lämplighetsprövningen som behövs bör meddelas av trafiksäkerhetsverket, som från den 1 januari 1990 övertar socialstyrelsens ansvar för de trafikmedicinska frågorna. Bemyndigande för trafiksäkerhetsverket att besluta föreskrifter kan enligt 8 kap. 13 § tredje stycket regeringsformen meddelas i förordning.

Som *lagrådet* har framhållit bör körkortslagen kompletteras med en bestämmelse om skyldighet för den som söker eller innehar körkortstillstånd eller körkort att underkasta sig läkarundersökning, blodprovstagning eller liknande undersökning. Bestämmelsen bör tas upp i 7 § KL.

3.1.4 Administrativa frågor

Mitt förslag: Skyldigheten för läkare enligt 88 § körkortsförordningen att till länsstyrelse anmäla om en körkortshavare av medicinska skäl befinns uppenbart olämplig att inneha körkort, bör komma till uttryck i en bestämmelse i körkortslagen. Någon rätt för länsstyrelserna att få tillgång till körkortssökandes eller körkortshavares patientjournalhandlingar m. m. utan dennes medgivande bör inte införas. Däremot bör trafiksäkerhetsverket, när verket från socialstyrelsen övertar myndighetsansvaret för de trafikmedicinska frågorna, kunna få tillgång till sådana handlingar. Integritetskänsliga uppgifter hos länsstyrelse eller trafiksäkerhetsverket bör skyddas genom en ny bestämmelse i sekretesslagen.

Utredningens förslag: Vad avser läkares skyldighet att anmäla medicinsk olämplighet hos körkortshavare överensstämmer utredningens förslag med mitt. Härutöver har utredningen också föreslagit särskilda regler för att vid behov ge konsultläkarna vid länsstyrelserna tillgång till körkortssökandes eller körkortshavares patientjournalhandlingar.

Remissinstanserna: Förslaget om lagreglering av läkares anmälnings-skyldighet då körkortshavare befinns medicinskt olämpliga har genomgående tillstyrkts av remissinstanserna.

Även frågan om konsultläkarnas tillgång till patientjournaler har mottagits övervägande positivt. Socialstyrelsen, läkaresällskapet och advokatsamfundet har emellertid avstyrkt förslaget i betänkandet. Därvid har socialstyrelsen ifrågasatt om inte länsstyrelsen snarare än konsultläkaren borde ges rätt att infordra handlingarna medan läkaresällskapet inte anser att det föreligger något behov av en förändrad reglering över huvud taget. Bl. a. påpekar sällskapet att läkarintyg i allmänhet torde ge tillräcklig upplysning samt att sådant intyg skall innehålla noggranna uppgifter om

det material, som ligger till grund för intyget, liksom att läkarens uttalanden skall vara fullständiga och otvetydiga. Om ett intyg inte uppfyller dessa krav och rättelse inte vinnes efter begäran om komplettering, kan grundmaterialet i fråga enligt sällskapet införskaffas av socialstyrelsen.

Skälen för mitt förslag: I likhet med utredningen och remissinstanserna anser jag att föreskriften om anmälningsskyldighet för läkare, som finner patienter medicinskt olämpliga som körkortshavare, bör ges lagform. Föreskriften bör alltså föras över från KF till KL.

När det gäller frågan om konsultläkarnas tillgång till patientjournaler m. m. gör jag följande bedömning. Om ett beslut i en körkortsfråga helt eller delvis grundar sig på medicinska förhållanden, torde i de allra flesta fall tillräckligt beslutsunderlag föreligga i form av läkarintyg. I den mån intyget är ofullständigt eller oklart finns, som Svenska Läkaresällskapet påpekat, möjligheten att begära komplettering. I de fall tveksamhet uppstår rörande någons medicinska lämplighet som körkortshavare torde det ligga i den enskildes intresse att förebringa så fylligt material som möjligt, och inget hindrar därvid att den enskilde själv ger in — eller godkänner ingivande av — sekretesskyddat material. Länsstyrelsen kan enligt 11 § tredje stycket KF också förklägga en körkortssökande att inom viss tid ge in läkarintyg. Härvid kan bl. a. föreskrivas att undersökning skall verkställas av en viss person eller en person med viss sakkunskap. Motsvarande befogenhet har länsstyrelsen enligt 33 § första stycket KF om det finns anledning anta att en körkortshavare inte uppfyller de förutsättningar, som gäller för att få körkort, eller om han inte ger in läkarintyg enligt tidigare föreskrivet villkor. Om ett sådant föreläggande inte följs, skall ansökningsen avvisas resp. kan körkortet återkallas.

Om de möjligheter att inhämta medicinsk information som jag nu redovisat utnyttjas, torde någon regel om utlämnande till länsstyrelserna (eller konsultläkarna) av patientjournalhandlingar och liknande utan den enskildes hörande — eller t. o. m. mot hans vilja — knappast behövas. Givetvis kan det någon gång inträffa att befintligt medicinskt underlag kan behöva kompletteras med exempelvis uppgifter i patientjournaler samtidigt som den enskilde inte kan eller vill medverka härtill. I dessa fall löses problemet på så sätt att den myndighet, som har det övergripande ansvaret för de trafikmedicinska frågorna, för närvarande socialstyrelsen, efter granskning av handlingarna i fråga yttrar sig till länsstyrelsen.

Frågor om undantag i visst fall från KL:s bestämmelser om medicinska krav prövas enligt 102 § KF av socialstyrelsen. Efter samråd med trafiksäkerhetsverket beslutar socialstyrelsen vidare ytterligare föreskrifter om medicinska krav för innehav av körkort och traktorkort. I den körkortsmedicinska verksamheten hos socialstyrelsen förekommer inte sällan komplicerade medicinska frågeställningar. För att erhålla tillräckligt underlag till den noggranna prövning, som härvid är nödvändig, har socialstyrelsens rättsliga råd möjlighet enligt 7 a § lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl. (tillsynslagen) att få tillgång till uppgifter i patientjournaler och liknande handlingar.

I årets budgetproposition (1988/89:100 Bil. 8) föreslås att myndighetsansvaret för de trafikmedicinska frågorna den 1 januari 1990 överförs från

socialstyrelsen till trafiksäkerhetsverket. Vid avgörande av ärenden med komplicerade medicinska bedömningar kommer inom verket att tillämpas en ordning som motsvarar den hos socialstyrelsens rättsliga råd. Trafiksäkerhetsverket kommer att knyta kvalificerad medicinsk expertis till sig och verkets läkare kommer att bereda ärendena.

Den skyldighet, som personal inom hälso- och sjukvården för närvarande har att lämna ut uppgifter till socialstyrelsens rättsliga råd, bör i fortsättningen även gälla i förhållande till trafiksäkerhetsverket vad avser uppgifter som där behövs för att bedöma någons lämplighet som körkorts-havare. Inte minst med tanke på verkets föreskrivande verksamhet och verkets ansvar för att kunskap och praxis på området förs ut till länsstyrelser och konsultläkare är det av vikt att de enskilda ärendena kan bli så noggrant belysta som möjligt. Jag föreslår därför att en bestämmelse om skyldighet att till trafiksäkerhetsverket lämna ut de uppgifter från hälso- och sjukvården, som behövs för prövningen av någons lämplighet att ha körkort eller traktorkort, tas in i 7 a § tillsynslagen. Verket skall alltså inte ges någon generell tillgång till uppgifter inom hälso- och sjukvården utan endast till uppgifter om de personer som är aktuella för en trafikmedicinsk prövning. Om verket får tillgång till dessa många gånger mycket känsliga uppgifter aktualiseras givetvis frågan om sekretess med hänsyn till den enskildes personliga förhållanden i vissa körkortsärenden.

Vidare förekommer hos länsstyrelserna redan i dag i inte obetydlig omfattning vid prövning av körkortsärenden läkarintyg och andra handlingar med uppgifter om enskildas medicinska eller i övrigt personliga förhållanden. Vad jag tidigare har förordat torde leda till att körkortsmyndigheterna i fortsättningen kommer att — med den enskildes medgivande — få in ett ökande antal handlingar med känsliga uppgifter. Därmed ökar naturligtvis behovet av sekretesskydd även hos länsstyrelserna. Samtidigt kan ett skydd mot utlämnande av integritetskänsliga uppgifter också underlätta för myndigheten att få tillgång till material, som den enskilde betraktar som strängt personligt.

Körkortsmyndigheternas verksamhet innebär myndighetsutövning mot enskilda och det finns därmed ett stort intresse av offentlighet. I vissa körkortsärenden förekommer emellertid integritetskänsliga uppgifter av den art, att jag anser behovet av skydd för dessa bör ta över intresset av insyn. Det kan röra sig om uppgifter i patientjournaler eller läkarintyg om psykisk sjukdom eller alkoholmissbruk. Även i exempelvis utredningar från sociala myndigheter kan känsliga uppgifter förekomma.

Starka skäl talar således enligt min mening för att göra det möjligt att i sådana körkortsärenden, vari den enskildes lämplighet som förare prövas, sekretesskydda vissa uppgifter om hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden. Någon anledning att låta skyddet omfatta det stora flertalet uppgifter i läkarintyg och andra medicinska handlingar, som ofta rör syn eller hörsel eller medicinering för allmänt förekommande sjukdomar, finns emellertid inte. Bestämmelsen om sekretess bör därför utformas så, att sekretess skall gälla om det kan antas att den uppgiften rör eller någon närstående lider betydande men om uppgiften röjs. Offentlighet skall således vara huvudregel och sekretess skall gälla endast i undantagsfall.

Exempel på vad som kan bli aktuellt att skydda är uppgifter om psykiska sjukdomar, missbruksproblem och allvarlig brottslighet. Motsvarande sekretess förekommer i flera andra jämförbara verksamheter.

I och med att den aktuella sekretessbestämmelsen föreslås gälla i ärenden om någons lämplighet att ha körkort (eller traktorkort) kommer såväl länsstyrelser som trafiksäkerhetsverket att omfattas av regeln. Sekretessen kommer också att gälla hos domstol vid ett överklagande av körkortsmyndighetens beslut.

Sekretessbestämmelsen bör tas in i 7 kap. sekretesslagen och, med hänsyn till andra förslag om ändringar i det kapitlet vilka avses bli prövade av riksdagen under våren 1989, betecknas 31 §.

Mitt förslag: För nya körkortshavare införs en prøvotid av två år. Gör sig körkortshavaren under denna tid skyldig till sådana förseelser som medför att körkortet återkallas, får han – oavsett spärrtidens längd – inte tillbaka körkortet utan att avlägga nytt prov. Därefter börjar en ny tvåårig prøvotid.

I samband med införandet av den tvååriga prøvotiden bör en övergång ske till ett system där själva körkortshandlingen tillverkas efter avlagt prov.

Skälen för mitt förslag: De nyblivna förarna utgör en mycket stor olycksrisk i trafiken. Detta har klarlagts i bl. a. den inledningsvis nämnda rapporten Nyblivna personbilsförare – Trafiksäkerhetsproblem och åtgärder. Enligt rapporten är nyblivna förare överrepresenterade i samtliga slags trafikolyckor. Sammantaget löper de nyblivna förarna 7–9 gånger större risk än mer erfarna förare att råka ut för en olycka. I flera olika sammanhang har man kunnat konstatera att skillnaderna i olika avseenden mellan nyblivna och mer erfarna förare är påtaglig. Dessa skillnader, som bl. a. avser körbeteende, reaktioner i kritiska situationer och uppfattning om egen körförmåga, påverkar självfallet olycksriskerna. Att minska de höga riskerna för nyblivna förare framstår sammantaget som en ytterst angelägen trafiksäkerhetsåtgärd.

Som redan nämnts har i prop. 1987/88:50 Trafikpolitiken inför 1990-talet presenterats vissa riktlinjer för att komma till rätta med problemen med de nyblivna körkortshavarna. Därvid betonades det angelägna i att reglerna för nyblivna förare ändras. Det borde för dessa körkortshavare klart framgå att de inte kan anses fullärda trots sin nyvunna behörighet och att körkortet därför under en period bör vara provisoriskt. Däremot var min företrädare inte då beredd att tillstyrka ett förslag från trafiksäkerhetsverket om förändrad förarutbildning i två faser.

Den lösning som jag nu förordar överensstämmer i stort med de i propositionen presenterade riktlinjerna. För den nye körkortshavaren skall således de första två åren utgöra en prøvotid. Om körkortshavaren under denna tid gör sig skyldig till förseelser som leder till återkallelse av körkortet, visar detta att han inte tillägnat sig de kunskaper och attityder som avsetts med grundutbildningen. Han bör därför få avlägga nytt prov innan han kan anförtros rätten att köra igen.

I dag krävs nytt förarprov av den som fått sitt körkort återkallat endast vid spärrtider överstigande 12 månader. Vid kortare spärrtider återlämnas körkortet automatiskt vid spärrtidens utgång. För nyblivna förare kommer således med det nu föreslagna systemet nytt prov att krävas även vid korta spärrtider. Den som genom en körkortsåterkallelse har visat att han inte behärskar de regler som gäller i trafiken skall därmed inte – som mera erfarna förare – återfå körkortet efter en kortare återkallelsetid utan att förkovra sig på nytt. Genom att de felande förarna åter ställs inför ett grundläggande förarprov markeras på ett påtagligt sätt att rätten att föra

motorfordon inte är någonting självklart utan ett förtroende varmed följer ansvar.

I de riktlinjer, som förordades i den trafikpolitiska propositionen, förut-sattes att själva körkortshandlingen skulle få en till två år begränsad giltighetstid. Den skulle därefter få bytas ut, antingen i normalfallet mot ett ordinarie körkort eller, efter återkallelse under tvåårsperioden och nytt förarprov, mot ännu ett i två år gällande körkort. Under den fortsatta beredningen av frågan har emellertid ytterligare aspekter framkommit. En provisorisk körkortshandling, vars giltighetstid begränsas till två år från det att körkortshavaren erhåller sin behörighet, har betydande nackdelar. Ett obligatoriskt byte av alla körkort efter prøvotidens utgång skulle medföra en administrativ procedur, som för den stora majoriteten skötsamma förare kan vara svår att motivera. Extra kostnader skulle därmed drabba hela förarkollektivet. En svaghet skulle även kunna ligga i att ett formligt utbyte mot ett "permanent" körkort skulle kunna uppfattas som att lägre aktsamhetskrav därefter skulle ställas på körkortshavaren.

Även om inte själva körkortshandlingen görs provisorisk bör, för att bästa möjliga pedagogiska effekt skall uppnås, prøvotiden anges direkt på körkortet. Detta förutsätter att körkortet tillverkas efter det att godkänt förarprov avlagts. I dag tillverkas alla körkort redan i samband med att körkortstillstånd meddelas. Körkortet förvaras därefter hos trafiksäkerhetsverkets regionala kontor för att kunna lämnas ut direkt efter ett godkänt förarprov. Systemet medger en god service för de nyblivna körkortshavarna, men innebär en betungande administration för trafiksäkerhetsverket. Ett stort antal redan tillverkade körkort måste årligen makuleras, exempelvis på grund av att den körkortssökande inte klarar förarprovet eller önskar ett körkort med annan behörighet än det tillverkade. Åtskilliga körkort måste också sändas mellan trafiksäkerhetsverkets olika kontor när körkortsaspiranter önskar byta provort. Trafiksäkerhetsverket har mot bakgrund av bl. a. de nämnda förhållandena förordat en övergång till körkortstillverkning efter avlagt prov. För att även vid ett sådant system medge att den nyblivne körkortshavaren får köra omedelbart efter godkännandet, bör i KL införas en bestämmelse av denna innebörd. Förändringen föranleder även vissa ändringar i 12 § KL. I övrigt medför en övergång till eftertillverkning av körkort endast förordningsändringar.

Jag förordar sammanfattningsvis att körkortet – liksom i dag – redan från början får en tioårig giltighetstid men att särskilda regler gäller för att återfå ett återkallat körkort om förseelserna har begåtts under den tvååriga prøvotiden. Härigenom kan den pedagogiska effekt, som jag tidigare har berört, uppnås utan onödig administrativ omgång och med bibehållande av en god service för alla körkortshavare.

Jag vill i detta sammanhang nämna att jag senare i år ämnar av regeringen begära bemyndigande att tillkalla en särskild utredare med uppgift att göra en översyn av i första hand körkortsutbildningen. Det kan därvid finnas anledning att även se över körkortslagstiftningen i vissa andra avseenden.

Förslaget om snabbare körkortsingripanden i vissa fall kan tänkas föranleda något ökade kostnader för polismyndigheterna. Den eventuella kostnadsökningen uppvägs emellertid mer än väl av förslaget att länsrätt utan nämndemän skall kunna pröva fråga om återkallelse tills vidare av körkort när omhändertagande har beslutats.

3.4 Ikraftträdande

De ändrade reglerna för nya körkortshavare, som har samband bl. a. med övergång till framställning av själva körkortshandlingarna efter genomfört prov, föreslås träda i kraft den 1 januari 1990. Detta gäller också förslaget till ändring i lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl.

Lagändringarna i övrigt föreslås träda i kraft den 1 juli 1989.

4 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom kommunikationsdepartementet upprättats förslaget till

1. lag om ändring i körkortslagen (1977:477),
2. lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar,
3. lag om ändring i lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl.,
4. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

Förslagen under 2 och 4 har upprättats i samråd med chefen för justitiedepartementet och förslaget under 3 har upprättats i samråd med chefen för socialdepartementet.

Lagrådet har granskat lagförslagen.

5 Specialmotivering

Förslaget till lag om ändring i körkortslagen (1977:477)

6 a §

Den föreslagna prøvotiden för nya körkortshavare föranleder en övergång till framställning av själva körkortshandlingen efter avlagt förarprov. För att den nyblivne körkortshavaren trots detta skall kunna få köra omedelbart efter godkännandet bör undantag från körkortskravet föreskrivas. I 8 § KF stadgas i dag att körkort skall medföras under färd och den bestämmelsen bör kompletteras med krav på att bevis om godkänt förarprov skall medföras vid färd före körkortets utlämnande. Möjligheten att köra med stöd av bevis om godkänt förarprov bör därvid tidsbegränsas.

I dag överlämnas körkortet till sökanden omedelbart efter ett godkänt förarprov. Vid övergång till framställning av körkortshandlingen efter avlagt prov kommer förarprov och utlämnande av körkort att ske vid olika tidpunkter. För att undvika materiella förändringar bör den nu aktuella bestämmelsen i stället knytas till tiden för provets avläggande.

17 a §

Paragrafen motsvarar 88 § KF. I sista meningen har i förhållande till den paragrafen gjorts en redaktionell jämkning.

23 §

Paragrafen har indelats i punkter för att öka överskådligheten och underlätta hänvisningar.

Beträffande andra punkten i den föreslagna texten får jag i huvudsak hänvisa till den allmänna motiveringen. Vad gäller omhändertagande vid grövre hastighetsöverträdelser, vid vilka varning endast får meddelas om det föreligger synnerliga skäl, torde tillämpningen inte erbjuda några särskilda svårigheter. I övrigt gäller enligt ordalydelsen i 16 § 4 att återkallelse skall ske om överträdelserna inte kan anses som ringa. Härvid är det inte möjligt att på samma sätt som när det gäller hastigheten objektivt mäta svårhetsgraden. Omhändertagande bör därför komma i fråga endast då det föreligger en övertygande bevisning om en så flagrant överträdelse av någon från trafiksäkerhetssynpunkt väsentlig regel, att man med stor sannolikhet kan utgå från att denna förseelse, oavsett eventuella tidigare överträdelser eller andra omständigheter, ensam kommer att leda till återkallelse av körkortet.

6 Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

dels att anta förslagen till

1. lag om ändring i körkortslagen (1977:477),
2. lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar,
3. lag om ändring i lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl.,
4. lag om ändring i sekretesslagen (1980:11),

dels

att godkänna vad jag har förordat i fråga om lämplighetsprövning för nytt körkort efter dom för rattfylleri.

7 Beslut

Prop. 1988/89:134

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Utredningen har haft att undersöka två huvudfrågor. Den ena rör möjligheterna till snabbare körkortsingripanden och den andra rör rätten för dem som har begått trafiknykterhetsbrott att efter körkortsåterkallelse få tillbaka sin förarbehörighet. Dessutom har utredningen behandlat några andra frågor av närmast administrativ karaktär. De rör bl. a. de allmänna ombuden och konsultläkarna. Slutligen har utredningen pekat på vissa frågor som bör studeras närmare, men som inte har kunnat bearbetas i detta sammanhang.

Snabbare körkortsingripanden

Utredningens utgångspunkt är att körkortsingripandet – särskilt om det innebär återkallelse – bör komma så nära inpå den återkallelsegrundande handlingen som möjligt. Utredningens förslag innebär därför att polis eller åklagare skall omhänderta ett körkort om det finns sannolika skäl att det kommer att återkallas.

Det skulle kunna uppstå omotiverat stora praktiska problem vid dessa omhändertaganden. Därför föreslås att den som beslutar att omhändertagande skall ske också får utfärda ett tillfälligt medgivande att köra om det kan ske utan fara för trafiksäkerheten. Medgivandet får inte ha längre giltighetstid än två veckor. Utöver detta föreslås att de allmänna ombuden snabbare skall få tillgång till det underlag de behöver även om körkortet inte skall omhändertas. Detta bör leda till att återkallelsefrågorna kan prövas snabbare än för närvarande.

Körkort för den som döms för trafiknykterhetsbrott

Körkortet återkallas praktiskt taget alltid efter trafiknykterhetsbrott. Det är sedan länge känt att en stor del av dem som döms är alkoholberoende. När den som fått körkortet återkallat på grund av trafiknykterhetsbrott på nytt vill ha körkort sedan spärrtiden har gått ut görs trots detta en ganska summarisk prövning av sökandens nykterhetsförhållanden.

Utredningen anser att det bör ankomma på den körkortssökande som dömts för trafiknykterhetsbrott att visa att han inte missbrukar alkohol. Detta bör ske med metoder som finns tillgängliga och som är vetenskapligt accepterade. Alkoholmissbruk kan med mycket hög grad av säkerhet konstateras med en kombination av biokemiska och psykologiska undersökningar. Undersökningarna behöver inte heller bli särskilt betungande eller kostsamma för den körkortssökande.

Det är känt att den som har utvecklat ett alkoholberoende men slutat dricka har en stark benägenhet att återfalla till överkonsumtion av alkohol. Det är också känt att risken för återfall är störst i början och avtar med tiden. Utredningen föreslår därför att den som efter trafiknykterhetsbrott återfår körkort skall under en tvåårsperiod vid återkommande tillfällen visa att han inte har återfallit.

De allmänna ombuden

Utredningen föreslår att trafiksäkerhetsverket skall överta den roll som länsstyrelsernas organisationsnämnd för närvarande har i fråga om de allmänna ombuden. Det handlar bl. a. om fortbildning och administrativt stöd. Därutöver bör trafiksäkerhetsverket i syfte att nå en mer enhetlig praxis bistå de allmänna ombuden med råd. Däremot anser utredningen inte att det för närvarande finns något behov av att trafiksäkerhetsverket ger föreskrifter om de allmänna ombudens verksamhet.

Körkortsmedicinska frågor

Utredningen föreslår att de konsultläkare som länsstyrelserna anlitar för körkortsmedicinska bedömningar får rätt att ta del av journalhandlingar m. m. som ligger till grund för intyg som den behandlande läkaren skriver i körkortsärenden. Därutöver föreslår utredningen att ansvaret för trafikmedicinska frågor förs över från socialstyrelsen till trafiksäkerhetsverket i enlighet med vad som förordades i betänkandet Förslag till ny organisation av socialstyrelsen.

I Förslag till

Lag om ändring i körkortslagen (1977:477)

Härigenom föreskrivs i fråga om körkortslagen (1977:477)
dels att 2, 22, 23 och 47 §§ skall ha följande lydelse
dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 17 a och 42 a §§, av
följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Bil, terrängvagn eller motorcykel får föras endast av den som har körkort för fordonet. Ett körkort med behörigheten A gäller för tung motorcykel först när körkortshavaren fyllt 18 år. Har släpfordon kopplats till en bil skall föraren ha körkortsbehörighet även för detta.

Utan hinder av första stycket får

1. lastbil, släpfordon eller buss föras

a) utan last eller passagerare inom garageområde, verkstadsområde eller bensinstationsområde eller eljest kortare sträcka av den som har körkort med behörigheten B,

b) med last eller passagerare i fall som avses under a), om färden äger rum i samband med bärgning, reparation eller liknande åtgärd beträffande fordonet samt föraren av detta har körkort med behörigheten B och har fyllt 19 år.

2. motorcykel, lastbil, släpfordon eller buss föras i tjänsteutövning av polisman, som har körkort med behörigheten B.

Den vars körkort har återkallats får inom garageområde, verkstadsområde eller liknande utan last eller passagerare föra fordon av det slag som det återkallade körkortet berättigade honom att föra, om medgivande därtill har lämnats. Sådant medgivande får avse en tid av högst tre år.

Den vars körkort omhändertagits får föra fordon av det slag som det omhändertagna körkortet berättigade honom att föra, om han har fått medgivande till det enligt 23 § tredje stycket.

17 a §

Om en läkare vid undersökning av en körkortshavare finner att körkortshavaren av medicinska skäl är uppenbart olämplig att inneha körkort, skall läkaren anmäla det till den länsstyrelse som har meddelat körkortstillståndet. Innan någon anmälan görs skall läkaren underätta körkortshavaren. Anmälan behövs dock inte göras om körkortshavaren följer läkarens anvisning

¹ Senaste lydelse 1985:431.

att avstå från att föra
körkortspliktigt fordon .

22 §²

I stället för att körkortet eller körkortstillståndet återkallas skall körkortshavaren meddelas varning i sådana fall som avses i 16 § 2–6, om varningen av särskilda skäl kan anses vara en tillräcklig åtgärd.

Har körkortshavaren avsevärt överskridit högsta tillåtna hastighet, får varning i stället för återkallelse meddelas endast om det föreligger synnerliga skäl .

Om körkortshavaren har brutit mot 4 § 2 mom. lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott eller 6 kap. 2 § tredje stycket järnvägstrafiklagen (1985:192) men inte före färdens slut hade förtärt starka drycker i sådan mängd att alkoholkoncentrationen i hans blod under eller efter färden uppgick till 0,8 promille, får varning meddelas honom i stället för återkallelse om omständigheterna är mildrande .

I stället för att körkortet eller körkortstillståndet återkallas skall körkortshavaren meddelas varning i sådana fall som avses i 16 § 2–6, om varningen av särskilda skäl kan anses vara en tillräcklig åtgärd.

Om körkortshavaren har brutit mot 4 § 2 mom. lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott eller 6 kap. 2 § tredje stycket järnvägstrafiklagen (1985:192) eller om han avsevärt överskridit högsta tillåtna hastighet, får varning meddelas i stället för återkallelse endast om det föreligger synnerliga skäl .

23 §³

Om körkortshavaren vid förande av ett motordrivet fordon eller en spårvagn har gjort sig skyldig till grov vårdslöshet eller visat uppenbar likgiltighet för andra människors liv eller egendom eller företett tydliga tecken på påverkan av starka drycker eller annat ämne, eller om han till följd av sjukdom, skada eller dylikt saknar förutsättningar att föra körkortspliktigt fordon på ett trafiksäkert sätt skall körkortet omhändertas .

Misstänks att körkortshavaren vid förande av ett motordrivet fordon eller en spårvagn har brutit mot 4 § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott, och hade han före färdens slut förtärt starka drycker i sådan mängd att alkoholkoncentrationen i hans blod kan antas ha

Ett körkort skall omhändertas om det på sannolika skäl kan antas att det kommer att återkallas på någon av de grunder som anges i 16 § 1–7.

Detsamma gäller om körkortet är återkallat .

Om ett körkort skall omhändertas enligt första stycket får körkortshavaren medges att utan hinder av omhändertagandet föra fordon av det slag som körkortet berättigar honom till. Ett sådant medgivande får avse en tid av högst två veckor och får lämnas endast om det finns särskilda skäl och om det kan ske utan fara för trafiksäkerheten .

² Senaste lydelse 1986:373.

³ Senaste lydelse 1986:373.

uppgåt till minst 0,5 promille under eller efter färden, skall körkortet omhändertas. Är det fråga om ett brott mot 4 § 2 mom. nämnda lag, men kan alkoholkoncentrationen inte antas ha uppgått till 0,8 promille, skall körkortet inte omhändertas om omständigheterna vid brottet anses mildrande.

Misstänks att körkortshavaren vid förande av ett maskindrivet spårfordon på järnväg eller tunnelbana har brutit mot 6 kap. 2 § järnvägstrafiklagen (1985:192), gäller bestämmelserna i andra stycket i tillämpliga delar.

42 a §

Läkare som biträder länsstyrelsen, länsrätten eller allmänna ombudet vid prövning av mål eller ärende där fråga förekommer om körkortssökandes eller körkortshavares hälsotillstånd skall på begäran ges tillgång till patientjournalhandlingar m. m. beträffande denne som är för frågans bedömning nödvändiga.

47 §⁴

Det allmännas talan i sådana mål som avses i 40 § förs av allmänt ombud. Det allmänna ombudet har samma utredningsbefogenheter som rätten har enligt denna lag.

Det allmänna ombudet får föra talan även till den enskilda partens förmån.

Har ett körkort omhändertagits enligt 23 § första stycket skall det allmänna ombudet skyndsamt pröva om ansökan skall göras om återkallelse tills vidare eller körkortet återställas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

⁴ Senaste lydelse 1980:977.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §¹

Länsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. när åtgärd som avser endast måls beredande vidtages,

2. vid sådant förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av annan länsrätt samt vid sådant förhör i ärende enligt utlänningslagen (1980:376) som begärts med stöd av 57 § samma lag,

3. vid beslut som avser endast rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende,

4. vid beslut om återkallelse tills vidare av ett körkort, körkortstillstånd eller traktorkort eller om vägran tills vidare att godkänna ett utländskt körkort, när det är uppenbart att ett sådant beslut bör meddelas,

5. Vid beslut enligt luftfartslagen (1957:297) om försättande ur kraft av ett certifikat, elevtillstånd eller behörighetsbevis, när det är uppenbart att ett sådant beslut bör meddelas,

6. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsuttan rätt, är länsrätt domför med en lagfaren domare ensam vid beslut som inte innefattar prövning av målet i sak.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande av

1. mål om utdömmande av vite,

2. mål enligt bevissäkringslagen (1975:1027) för skatte- och avgiftsprocessen, enligt lagen (1978:880) om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter, om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om handlings undantagande från taxeringsrevision, skatterevision eller annan granskning och om befrielse från skyldighet att lämna kontrolluppgift enligt taxeringslagen (1956:623),

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 § lagen (1980:621)

Länsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. när åtgärd som avser endast måls beredande vidtages,

2. vid sådant förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av annan länsrätt samt vid sådant förhör i ärende enligt utlänningslagen (1980:376) som begärts med stöd av 57 § samma lag,

3. vid beslut som avser endast rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende,

4. vid beslut om återkallelse tills vidare av ett körkort, körkortstillstånd eller traktorkort eller om vägran tills vidare att godkänna ett utländskt körkort, när *handlingen är omhändertagen* eller det är uppenbart att ett sådant beslut bör meddelas,

5. Vid beslut enligt luftfartslagen (1957:297) om försättande ur kraft av ett certifikat, elevtillstånd eller behörighetsbevis, när det är uppenbart att ett sådant beslut bör meddelas,

6. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

¹ Senaste lydelse 1987:331.

med särskilda bestämmelser om vård av unga och 8 § lagen (1981:1243) om vård av missbrukare i vissa fall,

4. mål enligt uppbörds- och folkbokföringsförfattningarna med undantag av mål om arbetsgivares ansvarighet för arbetstagares skatt och mål enligt lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare,

5. mål om uppdelning av taxeringsvärde enligt 20 kap. 15 § fastighetstaxeringslagen (1979:1152),

6. mål som avser ändring av taxerad inkomst med högst 5 000 kr.,

7. mål enligt skatte- och taxeringsförfattningarna i vilket beslutet överensstämmer med parternas samstämmiga mening,

8. mål om rättshjälp genom offentligt biträde i ett ärende hos en annan myndighet,

9. mål enligt körkortslagen (1977:477), om beslutet innebär att något körkortsingripande inte skall ske eller att varning meddelas eller om det är uppenbart att ett körkort, körkortstillstånd eller traktorkort skall återkallas eller att ett utländskt körkort inte skall godkännas,

10. mål enligt luftfartslagen, om beslutet innebär att varning meddelas eller om det är uppenbart att ett certifikat, elevtillstånd eller behörighetsbevis skall återkallas,

11. mål i vilket saken är uppenbar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

Snabbare körkortsingripanden m. m.

Efter remiss har yttranden över utredningen avgetts av riksåklagaren, domstolsverket, rikspolisstyrelsen, brottsförebyggande rådet, socialstyrelsen, statens rättskemiska laboratorium, trafiksäkerhetsverket, statens väg- och trafikinstitut, länsstyrelsernas organisationsnämnd, Göta hovrätt, kammarrätten i Göteborg, kammarrätten i Sundsvall, Ljungby tingsrätt, länsrätten i Malmöhus län, länsrätten i Göteborgs och Bohus län, länsrätten i Västerbottens län, länsrätten i Östergötlands län, länsstyrelsen i Stockholms län, länsstyrelsen i Malmöhus län, länsstyrelsen i Hallands län, länsstyrelsen i Västernorrlands län, samarbetsorganet för rättsväsendets informationssystem SARI (Ju 68:69), Kommittén för översyn av sjukförsäkringens roll när det gäller förebyggande åtgärder och i samband med rehabilitering (S 1985:02, Rehabiliteringsutredningen), Svenska kommunförbundet, landstingsförbundet, Svenska Läkaresällskapet, Sveriges Advokatsamfund, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Folksam, Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, Kungl. Automobilklubben, Motorförarnas helnykterhetsförbund, Motormännens riksförbund, OK-bilisterna, Sveriges Motorcyklisters Centralorganisation, Föreningen Sveriges länspolischefer, Föreningen Sveriges polischefer, Svenska polisförbundet, föreningen för allmänna ombud i körkortsfrågor, Svensk trafikmedicinsk förening, Svenska taxiförbundet, Svenska åkeriförbundet och Svenska transportarbetareförbundet.

1 Förslag till

Lag om ändring i körkortslagen (1977:477)

Härigenom föreskrivs i fråga om körkortslagen (1977:477)¹ dels att 12, 15, 22 och 23 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 6 a och 17 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 a §

Den som har ett gällande körkortstillstånd och har avlagt godkänt förarprov men vars körkort ännu inte lämnats ut får, utan hinder av kravet på körkort i 2 § första stycket, 4 § första stycket och 5 §, föra körkortspliktigt fordon som om körkortet hade lämnats ut.

12 §²

Sökanden skall vid tidpunkten för utlämnandet av körkort ha uppnått en ålder av

16 år för behörigheten A,

18 år för behörigheten B,

19 år för behörigheten C,

20 år för behörigheten D,

19 år för behörigheten E,

19 år för taxibehörighet.

Körkort med behörigheten C, D eller E eller med taxibehörighet får lämnas ut endast om sökanden har körkort med behörigheten B, såvida sökanden inte inom de tre senaste åren har haft körkort med den behörighet som söks.

*Förarprov för behörigheten C, D eller E eller för taxibehörighet får avläggas endast om sökanden har körkort med behörigheten B, såvida sökanden inte inom de tre senaste åren har haft körkort med den behörighet som *provet avser*.*

15 §³

Ett körkort gäller inte

1. innan det har lämnats ut,

2. medan det är återkallat,

3. medan det är omhändertaget,

4. om det har ersatts med ett annat körkort.

Ett körkort blir också ogiltigt, om det inte efter anmaning förnyas sedan tio år förflutit från körkortets utfärdande.

Den vars körkort är omhändertaget får föra fordon av det slag som körkortet berättigar honom till, om

¹ Lagen omtryckt 1980:977.

² Senaste lydelse 1985:431.

³ Senaste lydelse 1985:431

han har fått medgivande enligt 23 § andra stycket.

17 a §

Om en läkare vid undersökning av en körkortshavare finner att körkortshavaren av medicinska skäl är uppenbart olämplig att inneha körkort, skall läkaren anmäla det till den länsstyrelse som har meddelat körkortstillståndet. Innan någon anmälan görs skall läkaren underätta körkortshavaren. Anmälan behöver dock inte göras om körkortshavaren följer läkarens anvisning att avstå från att föra körkortspliktigt fordon.

22 §⁴

I stället för att körkortet eller körkortstillståndet återkallas, skall körkortshavaren meddelas varning i sådana fall som avses i 16 § 2–6, om varningen av särskilda skäl kan anses vara en tillräcklig åtgärd. Har körkortshavaren avsevärt överskridit högsta tillåtna hastighet, får varning i stället för återkallelse meddelas endast om det föreligger synnerliga skäl.

Om körkortshavaren har brutit mot 4 § 2 mom. lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott eller 6 kap. 2 § tredje stycket järnvägstrafiklagen (1985:192) men inte före färdens slut hade förtärt starka drycker i sådan mängd att alkoholkoncentrationen i hans blod under eller efter färden uppgick till 0,8 promille, får varning meddelas honom i stället för återkallelse om omständigheterna är mildrande.

Om körkortshavaren har brutit mot 4 § 2 mom. lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott eller 6 kap. 2 § tredje stycket järnvägstrafiklagen (1985:192) men inte före färdens slut hade förtärt starka drycker i sådan mängd att alkoholkoncentrationen under eller efter färden uppgick till 0,8 promille i hans blod eller 0,4 milligram per liter i hans utandningsluft, får varning meddelas honom i stället för återkallelse om omständigheterna är mildrande.

23 §⁵

Om körkortshavaren vid förande av ett motordrivet fordon eller en spårvagn har gjort sig skyldig till grov vårdslöshet eller visat uppenbar ligkiltighet för andra människors liv eller egendom eller företett tydliga tecken på påverkan av starka drycker eller annat ämne, eller om han till följd av sjukdom, skada eller dylikt saknar förutsättningar att

Ett körkort skall omhändertas

1. om körkortshavaren vid förande av ett motordrivet fordon eller en spårvagn har företett tydliga tecken på påverkan av starka drycker eller annat ämne,

2. om det på sannolika skäl kan antas att körkortet kommer att återkallas enligt 16 § 1 eller 4,

3. om till följd av sjukdom, skada

⁴ Senaste lydelse 1986:373.

⁵ Senaste lydelse 1986:373.

föra körkortspliktigt fordon på ett trafiksäkert sätt skall körkortet omhändertas.

Misstänks att körkortshavaren vid förande av ett motordrivet fordon eller en spårvagn har brutit mot 4 § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott, och hade han före färdens slut förtärt starka drycker i sådan mängd att alkoholkoncentrationen i hans blod kan antas ha uppgått till minst 0,5 promille under eller efter färden, skall körkortet omhändertas. Är det fråga om ett brott mot 4 § 2 mom. nämnda lag, men kan alkoholkoncentrationen inte antas ha uppgått till 0,8 promille, skall körkortet inte omhändertas om omständigheterna vid brottet kan anses mildrande.

Misstänks att körkortshavaren vid förande av ett maskindrivet spårfordon på järnväg eller tunnelbana har brutit mot 6 kap. 2 § järnvägstrafiklagen (1985:192), gäller bestämmelserna i andra stycket i tillämpliga delar.

Denna lag träder i kraft, i fråga om 6 a och 12 §§ den 1 januari 1990, och i övrigt den 1 juli 1989.

eller dylikt körkortshavaren saknar förutsättningar att föra körkortspliktigt fordon på ett trafiksäkert sätt, eller

4. om körkortet är återkallat.

Att ett körkort inte gäller när det är omhändertaget framgår av 15 §. Om ett körkort skall omhändertas på grund av brott som avses i 16 § 4, får dock körkortshavaren medges att trots omhändertagandet föra fordon av det slag som körkortet berättigar honom till. Ett sådant medgivande skall avse en tid av tre dagar och får lämnas om det kan ske utan fara för trafiksäkerheten.

Misstänks att körkortshavaren vid förande av ett maskindrivet spårfordon på järnväg eller tunnelbana har brutit mot 6 kap. 2 § järnvägstrafiklagen (1985:192), gäller bestämmelserna i första stycket 2 i tillämpliga delar.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Länsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. när åtgärd som avser endast måls beredande vidtages,

2. vid sådant förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av annan länsrätt samt vid sådant förhör i ärende enligt utlänningslagen (1980:376) som begärts med stöd av 57 § samma lag,

3. vid beslut som avser endast rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende,

4. vid beslut om återkallelse tills vidare av ett körkort, körkortstillstånd eller traktorkort eller om vägran tills vidare att godkänna ett utländskt körkort, när det är uppenbart att ett sådant beslut bör meddelas,

5. vid beslut enligt luftfartslagen (1957:297) om försättande ur kraft av ett certifikat, elevtillstånd eller behörighetsbevis, när det är uppenbart att ett sådant beslut bör meddelas,

6. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsutten rätt, är länsrätt domför med en lagfaren domare ensam vid beslut som inte innefattar prövning av målet i sak.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande av

1. mål om utdömande av vite,

2. mål enligt bevissäkringslagen (1975:1027) för skatte- och avgiftsprocessen, enligt lagen (1978:880) om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter, om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om handlings undantagande från taxeringsrevision, skatterevision eller annan granskning och om befrielse från skyldighet att lämna kontrolluppgift enligt taxeringslagen (1956:623),

Föreslagen lydelse

18 §²

Länsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. när åtgärd som avser endast måls beredande vidtages,

2. vid sådant förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av annan länsrätt samt vid sådant förhör i ärende enligt utlänningslagen (1980:376) som begärts med stöd av 57 § samma lag,

3. vid beslut som avser endast rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende,

4. vid beslut om återkallelse tills vidare av ett körkort, körkortstillstånd eller traktorkort eller om vägran tills vidare att godkänna ett utländskt körkort, när det är uppenbart att ett sådant beslut bör meddelas eller när omhändertagande beslutats enligt 23 § körkortslagen (1977:477),

5. vid beslut enligt luftfartslagen (1957:297) om försättande ur kraft av ett certifikat, elevtillstånd eller behörighetsbevis, när det är uppenbart att ett sådant beslut bör meddelas,

6. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

¹ Lagen omtryckt 1981:1323.

² Senaste lydelse 1988:1481.

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 § lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga och 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,

4. mål enligt uppbörds- och folkbokföringsförfattningarna med undantag av mål om arbetsgivares ansvarighet för arbetstagares skatt och mål enligt lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare,

5. mål om uppdelning av taxeringsvärde enligt 20 kap. 15 § fastighetstaxeringslagen (1979:1152),

6. mål som avser ändring av taxerad inkomst med högst 5 000 kr.,

7. mål enligt skatte- och taxeringsförfattningarna i vilket beslutet överensstämmer med parternas samstämmiga mening,

8. mål om rättshjälp genom offentligt biträde i ett ärende hos en annan myndighet,

9. mål enligt körkortslagen (1977:477), om beslutet innebär att något körkortsingripande inte skall ske eller att varning meddelas eller om det är uppenbart att ett körkort, körkortstillstånd eller traktorkort skall återkallas eller att ett utländskt körkort inte skall godkännas,

10. mål enligt luftfartslagen, om beslutet innebär att varning meddelas eller om det är uppenbart att ett certifikat, elevtillstånd eller behörighetsbevis skall återkallas,

11. mål i vilket saken är uppenbar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl.

Härigenom föreskrivs att 7 a § lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 a §¹

Utöver vad som annars följer av lag eller förordning är hälso- och sjukvårdspersonal skyldig att lämna ut

1. uppgift om huruvida någon vistas på en sjukvårdsinrättning, om uppgiften för särskilt fall begärs av en domstol, åklagarmyndighet, polismyndighet, kronofogdemyndighet eller folkbokföringsmyndighet,

2. uppgift som behövs för en rättsmedicinsk undersökning,

3. uppgift som socialstyrelsens råd för vissa rättsliga sociala och medicinska frågor behöver för sin verksamhet,

4. uppgift om en studerande som behövs för prövning av ett ärende om avskiljande av denne från högskoleutbildning.

Utöver vad som annars följer av lag eller förordning är hälso- och sjukvårdspersonal skyldig att lämna ut

1. uppgift om huruvida någon vistas på en sjukvårdsinrättning, om uppgiften för särskilt fall begärs av en domstol, åklagarmyndighet, polismyndighet, kronofogdemyndighet eller folkbokföringsmyndighet,

2. uppgift som behövs för en rättsmedicinsk undersökning,

3. uppgift som socialstyrelsens råd för vissa rättsliga sociala och medicinska frågor behöver för sin verksamhet,

4. uppgift om en studerande som behövs för prövning av ett ärende om avskiljande av denne från högskoleutbildning,

5. uppgift som trafiksäkerhetsverket behöver för prövning av någons lämplighet att ha körkort eller traktorkort.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990.

¹ Senaste lydelse 1987:1163.

4 Förslag till

Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Prop. 1988/89:134

Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att det i sekretesslagen (1980:100)¹ skall införas en ny paragraf, 7 kap. 31 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

31 §

Sekretess gäller i ärende om prövning av någons lämplighet att ha körkort eller traktorkort för uppgift om den enskildes hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider betydande men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller dock inte beslut i ärendet.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

¹ Lagen omtryckt 1988:9.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1989-03-10

Närvarande: justitierådet Nils Mannerfelt, justitierådet Bertil Freyschuss, regeringsrådet Åke Bouvin.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 16 februari 1989 har regeringen på hemställan av statsrådet G. Andersson beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i körkortslagen (1977:477)
2. lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar
3. lag om ändring i lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl.
4. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

Förslagen har inför lagrådet föredragits av kammarrättsassessorn Lenart Renbjer.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet* :

I remissprotokollet (avsnitt 3.1.3) föreslås att den som söker körkortstillstånd efter det han dömts för rattfylleri skall för att få tillståndet genom särskild utredning (blodprovstagning och psykologtest) visa att han uppfyller körkortslagens krav på ett nyktert levnadssätt. Departementschefen föreslår att de närmare föreskrifter som behövs för en sådan utvidgad lämplighetsprövning skall meddelas av trafiksäkerhetsverket och att detta bemyndigande kan ske med stöd av 8 kap. 13 § tredje stycket regeringsformen.

Lagrådet vill framhålla att enligt 2 kap. 6 § regeringsformen varje medborgare är gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp. Härmed avses bl. a. läkarundersökning och blodprovstagning. Det angivna skyddet får enligt 2 kap. 12 § regeringsformen begränsas endast genom lag och begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den (jfr prop. 1987/88:3 s. 195 f. och 196 f. och 1987/88:88 s. 79). Föreskrift om läkarundersökning och blodprovstagning måste således intagas i körkortslagen. Bestämmelsen bör utformas så att den omfattar alla typer av medicinska undersökningar, som kan ifrågakomma enligt körkortslagstiftningen.

På grund av det anförda förordar lagrådet att 7 § körkortslagen tillförs ett nytt fjärde stycke som bör ges följande lydelse:

”Den som söker eller innehar körkortstillstånd eller körkort är skyldig att underkasta sig läkarundersökning, blodprovstagning eller annan liknande undersökning, som behövs för den prövning som avses i andra och tredje styckena eller eljest i denna lag. Om begränsningar i skyldigheten, inbegripet den närmare inriktningen av sådana undersökningar, föreskriver regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer”.

Rubriken närmast före 7 § torde bära ändras till ”Körkortstillstånd m. m.”

Förslagen i övrigt lämnas utan erinran.

Innehåll

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
1 Lag om ändring i körkortslagen (1977:477)	2
2 Lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar	6
3 Lag om ändring i lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl.	8
4 Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)	9
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 mars 1989 ...	10
1 Inledning	10
2 Bakgrund	12
2.1 Allmänt om körkortsingripanden	12
2.2 Utredningen	14
2.2.1 Omhändertagande	14
2.2.2 Nytt körkort efter trafiknykterhetsbrott m. m.	15
2.2.3 Frågor av administrativ karaktär	16
2.3 Remissutfallet	17
3 Föredraganden	18
3.1 Snabbare körkortsingripanden m. m.	18
3.1.1 Allmänna synpunkter	18
3.1.2 Omhändertagande och därmed sammanhängande frågor	19
3.1.3 Nytt körkort efter rattfylleri m. m.	24
3.1.4 Administrativa frågor	25
3.2 Nya körkortshavare	29
3.3 Kostnader	30
3.4 Ikraftträdande	31
4 Upprättade lagförslag	31
5 Specialmotivering	31
6 Hemställan	32
7 Beslut	32
 <i>Bilagor</i>	
<i>Bilaga 1</i> Sammanfattning av betänkandet (SOU 1987:43) Snabbare körkortsingripanden m. m.	33
<i>Bilaga 2</i> Lagförslag i betänkandet (SOU 1987:43) Snabbare körkortsingripanden m. m.	35
<i>Bilaga 3</i> Remissyttranden över betänkandet (SOU 1987:43) Snabbare körkortsingripanden m. m.	40
<i>Bilaga 4</i> De till lagrådet remitterade lagförslagen	41
<i>Bilaga 5</i> Lagrådet	48

